

Democraat

06 | Marlou Jenneskens

Lef uit Limburg

PS23 verkiezingscampagne

Hang onze
raamposter op!

D66

Ledenmagazine van de
politieke vereniging D66

10 | Provinciale Staten
**Stop stilstand.
Stem vooruit.**

16 | Interview
**Ernst Kuipers:
"In je eentje krijg je
niets voor elkaar"**

28 | Thema
**Van motie naar
Grondwetwijziging**

Democraat is het ledenmagazine van de politieke vereniging Democraten 66 (D66) en wordt verspreid onder al haar leden. Niets uit deze uitgave mag zonder schriftelijke toestemming van D66 worden verveelvoudigd.

De samenstelling en eindredactie van deze voorjaarseditie vonden plaats in de maanden december 2022 en januari 2023 en kunnen eventueel door de actualiteit zijn ingehaald.

editie

Voorjaar 2023

eindredacteur

Marieke de Jong

redactie

Milan Assies
Pim Bakx
Marcella Heijboer
Stephan van Heusden
Bas Knijf
Jan Vincent Meertens
Jeroen Mooijman
Lisanne van 't Riet
Caïne Roland
Leonie Francien Sellies
Nina Sneijers

beeld voorzijde

Jonathan Vos

vormgeving

Laura Groenheijde

ontwerp

Studio Maanzaad

drukSenefelder Misset
Doetinchem B.V.**contact redactie**democraat@d66.nl**adres**

Landelijk Bureau D66
Lange Houtstraat 11
2511 CV Den Haag
info@d66.nl
070 356 60 66

ledeninformatie

Zie pagina 47

10 | Verkiezingscampagne
**Stop Stilstand. Stem Vooruit.
Lijsttrekkers PS 2023**

21 | Dubbelinterview
**Excuses Nederlandse Staat
voor het slavernijverleden**

INHOUDSOPGAVE

04 | Uitgelicht
**Nieuws en informatie
uit de vereniging**

06 | Coverportret
**Lijsttrekker Limburg
Marlou Jenneskens**

13 | Beschouwing
**'Bek vol Peper'
Mr. Hans van Mierlo
Stichting**

16 | Interview
**Ernst Kuipers, minister
van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport**

20 | Column JD
**Jonge Democraten in
alle Provinciale Staten**

24 | Interview
**Frank van der Endt
Landelijke Talenten
Commissie**

27 | Lezen | kijken | luisteren
Fatimazhra Belhirsch

28 | Grondwetswijziging
**Eelco Keij
-Buiten- landgenoten**

31 | Whats-Appèleren
**Caroline Ort &
Tirza Drent**

32 | Dubbelinterview
**Margot Scheltema &
Annet Aris**

35 | D66 koppel
**Jim Pedd &
Annedeбора van Kooij**

36 | Burgemeester in beeld
Jaap Velema

38 | D66'er buiten de politiek
Wim A'Campo

41 | Blind Wall Gallery
Eerbetoon Hans van Mierlo

42 | Dubbelgesprek
Eisma & Brinkhorst

45 | Drie vragen aan
Reinier van Dantzig

46 | Terugblik
50 & 25 jaar geleden

47 | Doneren
Geven aan en om D66

48 | Ik ben D66
Han Polman

Partijgenoten,

2022 was een veelbewogen jaar. Ik kan het niet vaak genoeg herhalen: de Russische inval in Oekraïne is verschrikkelijk voor de Oekraïners en heeft ook grote gevolgen voor ons land. De oorlog op ons continent woedt voort en dat blijven we voelen. Van al deze crises, spanning en polarisatie kun je moedeloos worden. Toch hoop ik dat tijdens kerst en oud en nieuw iedereen heeft kunnen genieten van familie, vrienden en andere dierbaren. En hoopvol vooruit hebben kunnen kijken naar het nieuwe jaar.

Het komend jaar wordt cruciaal. Met een ambitieus coalitieakkoord in de hand is het kabinet vorig jaar goed van start gegaan. Nu moeten we koers houden. Stilstand ligt op de loer. Conservatieve krachten staan te popelen om op de rem te trappen. Daarom vragen wij de kiezer in maart om een stem op vooruitgang.

Vooruitgang betekent dat we de stikstofuitstoot halveren zodat we woningen kunnen bouwen voor onze kinderen. Dat we onze eigen schone energie opwekken en onafhankelijk worden van andere landen. Dat we verdienen aan de aanpak van klimaatverandering. Dat we blijven investeren in goed onderwijs en onze democratie beschermen.

De opdracht is helder. In maart is het aan ons om Nederland te overtuigen. Ik heb daar alle vertrouwen in. In mijn gesprekken met leden proef ik enthousiasme en overtuiging. En alle verhalen in deze Democraat laten zien: onze vereniging bloeit en zit vol met talent. Klaar om het verschil te gaan maken.

Ons geluid is harder nodig dan ooit. In Den Haag, maar nu vooral ook in de provincies. Samen met de kandidaten, campagneteams en vrijwilligers zullen we strijden voor een mooi resultaat bij de Provinciale Statenverkiezingen op 15 maart. Ik vraag jullie: doe mee! Help ons bouwen aan een Nederland dat eerlijker, schoner, veiliger en vrijer is. Voor een Nederland dat niet stilstaat, maar vooruitgaat.

Sigrid Kaag
Partijleider

“Stilstand ligt op de loer. Conservatieve krachten staan te popelen om op de rem te trappen. Daarom vragen wij de kiezer in maart om een stem op vooruitgang”

Even scannen,
op tijd stemmen

Stem 15 maart

31.03.2023 | RIJK VAN NIJMEGEN

VrijMiBo Gespreksavond basisinkomen

Vrijdagavond 31 maart a.s. organiseert de afdeling Rijk van Nijmegen de reguliere vrijmibo. Aansluitend wordt in samenwerking met de werkgroep "Deel de Welvaart" een gespreksavond met het thema basisinkomen georganiseerd. In hoeverre draagt het zinnig bij aan sociaal-economische rechtvaardigheid? Gaat het een uitweg bieden uit ons huidige sociale zekerheids- en belastingstelsel? Hoe kunnen we het beste met enige spoed (kansen)ongelijkheid en armoede terugdringen? Welke stappen worden op dit moment door D66 gezet en hoe kunnen we daar vanuit het land bij helpen?

Aanmelden:
activiteiten@d66rijkvannijmegen.nl

Wil je dit gesprek ook in jouw afdeling organiseren? Mail naar deeldewelvaart@gmail.com

foto Jeroen Mooijman

SAVE THE DATE | 13.05.2023 | HELE DAG

Congres 117

Op deze dag in mei komen we als vereniging bijeen voor alweer ons 117de congres. Met een gevarieerd programma, inspirerende sprekers, ruimte voor ontmoeting en om met elkaar bij te praten. Binnenkort meer informatie op d66.nl/congres.

KEES VERHOEVEN – OUD TWEEDE KAMERLID D66

De Democratie Crasht

Verhoeven: "Terwijl de politiek onvoldoende grip heeft op digitalisering, houdt digitale technologie de politiek in zijn greep. Smartphones, sociale media, data en algoritmes veranderen namelijk het gedrag van onze politici en langzaam maar zeker gaat de Tweede Kamer steeds meer lijken op een gepolariseerde snelkookpan. Met slechte besluitvorming en schade aan de rechtsstaat als gevolg. Met mijn boek geef ik antwoord op twee kernvragen van onze tijd: Wat kunnen we doen om digitalisering in goede banen te leiden? Hoe kunnen we onze democratie redden?"

Wensambulance

Begin januari vond er een bijzondere ontmoeting plaats, mede gefaciliteerd door de medewerkers van de Stichting Wensambulance. De 90-jarige Cornelis Hoogenbosch bracht een bezoek aan de Tweede Kamer en sprak met onder andere Sigrid Kaag, Vera Bergkamp en Jan Paternotte.

De heer Hoogenbosch was jarenlang betrokken bij D66 in Drenthe. "Mijn dank is groot voor de aandacht en het luisterend oor op deze dag. Het is bijzonder om te zien dat al het werk van het eerste uur een geweldig resultaat heeft opgeleverd."

Ledenportaal MijnD66

Op MijnD66.nl kun je je persoonlijke gegevens beheren, maar ook je nieuwsbrief-abonnementen aanpassen. Ontvang je dit ledenblad Democraat liever digitaal? Pas dan je contactvoorkeuren aan via je profiel. Je emailadres is ook je gebruikersnaam. Problemen met inloggen? Stuur een e-mail naar ledenadministratie@d66.nl, dan lossen we het op.

Reünie 2023

D66 Eerste en Tweede Kamerfractie, Europees Parlement & oud-bewindslieden

Stop
stilstand.
Stem
vooruit.

Stem 15 maart

D66

Waar hang jij onze verkiezingsposter?

Zichtbaarheid is bij elke campagne van grote waarde. Volgende maand zie je op veel plekken in het straatbeeld onze slogan terug. In abri's van bushokjes, bij flyerteams op de markt en natuurlijk in jouw wijk en straat. Hang onze raamposter op en vergroot de zichtbaarheid. Ook als campagnevrijwilliger aan de slag? Neem contact op met de afdeling in jouw gemeente en sluit je aan bij de campagneactiviteiten bij jou in de buurt.

Agenda

Bekijk de geplande activiteiten
d66.nl/events

18.02.2023 | Campagne aftrap |
Provinciale Statenverkiezingen |
📍 Poppodium Luxor Live - Arnhem

31.03.2023 | Deel de Welvaart
📍 Nijmegen

13.05.2023 | Congres 117

04.11.2023 | Congres 118

“Als mijn neefjes en nichtjes, de volgende generatie Limburgers, straks ook 31 zijn en vragen: ‘En Marlou, wat heb jij dan gedaan toen? Welk verschil heb jij gemaakt?’, wil ik een goed antwoord hebben. Deze verkiezingen gaan voor mij om dat antwoord.”

Op 15 maart is het zover. De Provinciale Statenverkiezingen. En het kan zo maar zijn dat jouw stempas tegelijkertijd met deze editie van *Democraat* op de deurmat is gevallen. Een jong gezicht op de cover, van een lijsttrekker met al vier jaar provinciepolitiek achter de rug. *Democraat* vroeg Marlou Jenneskens naar haar drijfveren, de Limburgse campagnestrategie en hoe zij de toekomst van haar provincie voor zich ziet.

tekst **Nina Sneijers**
foto's **Jonathan Vos**

Vooruit met lef

COVERPORTRET

Tijdens een eerder gesprek met *Democraat* gaf Marlou aan nog te twijfelen. Twijfel of ze het lijsttrekkerschap nog een keer wilde oppakken. Toch heeft ze besloten om ‘ja’ te zeggen. “We weten al jaren dat er wat moet gebeuren op thema’s als natuur, stikstof, klimaat en kansenongelijkheid. En toch werd het niet gedaan. Geen tijd meer voor twijfel, we moeten nu handelen. Dat geldt voor Limburg en dat geldt ook voor mij. Als mijn neefjes en nichtjes, de volgende generatie Limburgers, straks ook 31 zijn en vragen: ‘En Marlou, wat heb jij dan gedaan toen? Welk verschil heb jij gemaakt?’, wil ik een goed antwoord hebben. Deze verkiezingen gaan voor mij om dat antwoord.”

Nachtrust

De eerdere twijfel over het lijsttrekkerschap zat er vooral in, dat de afgelopen vier jaar erg pittig waren. “Drie weken nadat ik fractievoorzitter werd, besloten Provinciale Staten tot een enquête over een gronddeal. Vervolgens ontstond een grote vertrouwenscrisis waarin uiteindelijk het voltallige College en onze gouverneur opstapten. Dat was pittig en heeft me nachtrust gekost. Maar uiteindelijk was dat ook een reden om het wél te doen. Juist in zo’n verhard politiek klimaat zijn mensen nodig die niet alleen het probleem of de fout van de ander

willen benoemen, maar die werken aan de oplossing. Die verantwoordelijkheid voel ik sterk. En al krijg ik nog zo’n bak ellende over mij heen via social media, ik wil niet daar niet voor weglopen. Want dit is wel mijn stukje Nederland, deze provincie. Ik ben vastbesloten daar het meeste en het mooiste van te maken.”

Lef tonen

“Limburg is altijd al een hele actieve provincie geweest, met veel investeringen en betrokkenheid bij grote projecten. De komende jaren hebben we minder geld te besteden. Hierdoor wordt er nu te veel gearzeld. Zaken worden snel weggewuifd naar het Rijk of de gemeente, terwijl het voor de Limburgers toch echt allemaal maar één overheid is. Ik vind dat de provincie zich moet buigen over de grote vraagstukken. De verduurzaming van Chemelot, toekomstperspectief voor boeren én gezonde natuur, opvang van vluchtelingen en de woningnood. Als we nu niet die verantwoordelijkheid pakken voor de grote problemen van onze tijd, kun je de provincie net zo goed opheffen. Er wordt al snel gezegd dat er ergens geen geld voor is, maar dit gaat om keuzes maken. Niet die 80 miljoen in een vliegveld steken, bijvoorbeeld. Wel volle bak lopen voor de Einstein Telescoop in Limburg. Limburg moet lef tonen, ergens voor gaan en

ergens voor staan.” Een doorn in het oog voor Jenneskens is de gedachte dat de provincie zich moet beperken tot haar kerntaken. “We hebben het in de politiek zo vaak alleen over de begroting, maar dat is niet het enige kapitaal waar we op moeten passen. We moeten ook investeren in onze natuur, in onze cultuur, het sociale weefsel van verenigingen dat mensen bindt. Het stoort me dat dat vaak wordt weggezet als een luxe terwijl dat zó wezenlijk is. We weten dat investeringen in cultuur bijdragen aan een sterk vestigingsklimaat, we weten dat sport en natuur bijdragen aan de volksgezondheid en we zijn de minst gezonde provincie van Nederland. Dan moet je als provincie juist investeren, Limburgers samenbrengen, je rol pakken en actie ondernemen. Mijn Limburg durft, heeft lef en ambitie. We willen iets? Dan gaan we ervoor!”

Democratie en dualisme

“Ik wil zoveel mogelijk van onze plannen waarmaken, dus dat betekent besturen. De afgelopen jaren was het bestuur in Limburg extraparlamentair. Dit zorgde ervoor dat het bestuur wat meer op afstand stond van de politiek. Het politieke debat vond daadwerkelijk plaats in de Statenzaal. Dat was soms diffuus en onvoorspelbaar en niet optimaal maar dat is een dichtgetimmerde coalitie waarin alles vaststaat en niemand zijn standpunten nog herkent ook niet. Iets meer democratie en dualisme vond ik best fijn. Uiteindelijk wil ik onze idealen en ideeën duidelijk en herkenbaar, maar vooral ook werkelijkheid maken. Ik ga voor welke vorm dan ook die daar het best bij past.”

Eigen verhaal vertellen

Over het algemeen stemt Limburg vrij rechts en conservatief. Daarnaast zijn de aankomende verkiezingen niet 's lands meest populaire. Dit creëert dan ook de vraag hoe Marlou Jenneskens wil gaan zorgen voor een succes in Limburg. In de kleinere gemeentes had D66 met de gemeenteraadsverkiezingen succes, hoe gaat D66 Limburg ervoor zorgen dat dit ook bij Provinciale Staten gebeurt? “Dat begint bij een sterke vereniging, een sterk D66 op ieder niveau. En daar hebben we de afgelopen jaren snoeihard aan gewerkt. Onze basis is nu sterker dan vier jaar geleden. We hebben een goede lijst, met kandidaten uit heel Limburg. Er zijn met mij veel fanatieke D66'ers die campagne willen voeren, die van 's ochtends tot 's avonds op straat willen staan om mensen aan te spreken, om persoonlijke gesprekken te voeren. Hen vragen om ook

hun netwerk te gebruiken en hun omgeving te overtuigen om ten eerste, te gaan stemmen en, ten tweede, om op D66 te gaan stemmen. Want het begint uiteindelijk bij mij en die D66'ers, die samen anderen overtuigen van de urgentie van nu handelen en dus D66 stemmen. Van een verhaal tegen polarisatie, luisteren en begrip en het politieke midden, maar ook idealen en zuinig zijn op al dat Limburgs kapitaal. Ik wil 16 maart echt niet wakker worden in een provincie waar extreemrechtse partijen samen opnieuw de grootste zijn geworden, dus ik ga ervoor, vóór Limburg.”

Luisteren

“Het is een beetje ironisch om te zeggen in zo'n interview waarin ik dus al een half uur zit te praten, maar ik geloof heilig in een politiek van luisteren. Ook als buiten een vlag op de kop hangt, heb ik aan de keukentafel soms prima gesprekken over wat er nodig is. Het gaat er niet altijd om dat je de ander kan overtuigen, het is ook belangrijk om een gedeeld beeld te krijgen en vanuit daar verder te werken. Dit geldt voor gesprekken met Limburgers maar ook tijdens de coalitievorming. De afgelopen vier jaar heb ik, juist vanuit een relatief kleine fractie, geleerd om te zoeken naar andermans drijfveren, om te ontdekken wat er achter iemands ideeën schuilgaat. Willen verbinden is een cliché, maar wel keihard nodig in zo'n versplinterd politiek landschap. Natuurlijk ga ik duidelijk maken waar D66 voor staat, maar niet door alleen te wijzen op waar de ander fout zit. Ik wil het vertrouwen van de Limburger in de politiek terugwinnen. Laten zien dat we ondanks onze verschillen, ook gedeelde waarden hebben en het beste met onze provincie voor. Dat houdt voor mij vooral in geen al te groot ego hebben, over die eigen schaduw heenstappen en op zoek gaan naar dat wat we delen. Ik heb oprecht vertrouwen in de Limburger: wij kunnen dingen, zeker samen: laten we dat doen.”

Ander leiderschap

“Polarisatie kan ik niet in mijn eentje oplossen. Wat ik wel kan, is mijn eigen verhaal blijven vertellen en laten zien dat leiderschap niet altijd een man in een blauw pak is. De politiek verhardt en is lelijk soms, maar ik kies ervoor om daar niet aan mee te doen. Door eerlijk te zijn, kwetsbaar en mijn eigen geluid te laten horen. Ik wil laten zien dat je jezelf kan zijn, dat je jezelf mag zijn. Dat je op je sneakers naar een vergadering kan, of in je paillettentop kan debatteren. Want als

foto Johannes Timmermans

“Mijn Limburg durft, heeft lef en ambitie. We willen iets? Dan gaan we ervoor!”

je iemand ziet in de politiek waarmee je je kan identificeren, geloof je eerder dat het ook iets voor jou is. En democratie is uiteindelijk representatie. Met onze lijst laten wij dit ook zien, door 50/50 man-vrouw, verschillende achtergronden en veel verjonging. Hij is nog niet perfect, maar het is een start. Ik hoop met deze lijst en deze mensen te laten zien dat het anders kan en mag. Dat Limburg meer is dan conservatieve mannen in pak. Of boze mensen die niet willen. Het potentieel voor D66 in Limburg is groter dan we denken, het is nu aan ons om dat te laten zien. Mijn allermooiste provincie van Nederland verdient dat.” ■

Marlou Jenneskens
09.12.1991

2004-2010
Gymnasium
Dendron College
Horst a/d Maas

2010-2015
Universiteit
van Amsterdam
Bachelor + Master of Arts
Tekst en Communicatie

2010-2014
Prodemos –
Huis voor Democratie
en Rechtsstaat
Programmagebegeleider

2014-2015
PvdA Tweede
Kamerfractie
Stagiaire Beleids-
medewerker

2015-2019
Provincie Limburg
Bestuursadviseur
Gedeputeerde

2019-2021
Viastory Creative Agency
Strateg

2019-heden
D66 Limburg Statenlid
en Fractievoorzitter

2021-heden
Ministerie van Onderwijs
Projectleider voorlopers-
traject Rijke Schooldag |
Regiocoördinator Gelijke
Kansen Alliantie

Als tiener was Marlou jongerenambassadeur in de Gemeente Horst a/d Maas. Ze is de initiatiefnemer van de Limburgse Lichting, oprichter van het Els Borst Netwerk Limburg en organisator van 'Gedraag je!', een symposium over gedragsverandering door communicatie.

Stem de Provincie vooruit.

tekst **Lisanne van 't Riet**
foto's **D66**

INTERVIEW

Hij was nog maar net fractievoorzitter, of de wereld stond op zijn kop. Oorlog in Oekraïne, een gascrisis, hyperinflatie en de volgende verkiezingen voor de Provinciale Staten staan alweer voor de deur. Hoe kijkt Jan Paternotte terug op zijn eerste jaar fractievoorzitterschap? En hoe gaat hij de verkiezingen tegemoet, in een tijd waarin veel mensen zich zorgen maken over de toekomst? De *Democraat* sprak met Jan op het fractiekantoor van D66 in de tijdelijke Tweede Kamer huisvesting.

“Als fractievoorzitter van D66 in de Tweede Kamer kijk ik terug op een bewogen jaar waarin veel is gebeurd. Ik was nog maar net van start in mijn rol, en toen rolden de tanks van Poetin Oekraïne binnen. Dat was een heel ingrijpend moment voor iedereen. Rusland is een land waar journalisten het raam uit worden gegooid, waar je als je niet oppast in een strafkolonie terecht kan komen. Als je ziet hoe moedig Oekraïners nu strijden voor hun vrijheid, dan sta ik er elke dag wel even bij stil dat die democratie, die vrijheid, het waard is om te beschermen. Dat heeft het afgelopen jaar als een rode draad door mijn werk gelopen.”

Een bewogen jaar als fractievoorzitter

“Natuurlijk heeft de oorlog ook invloed gehad op Nederland. We steunen Oekraïne. Die steun voelen we, door de hoge prijzen waar we mee te maken hebben. Het is de prijs die we betalen voor vrijheid. Iedereen heeft denk ik wel het gevoel dat we in een bijzondere tijd leven en dus een stapje extra moeten zetten. Het kabinet kwam met een mega-operatie om mensen financieel zoveel mogelijk te helpen. Maar nog steeds zijn het moeilijke maanden. Veel Nederlanders hebben het zwaar. Niet alleen door de stijgende prijzen, maar ook door de maatschappelijke onrust die om de hoek kijkt. Bijvoorbeeld rondom

het uitvoeren van de stikstofplannen voor onze natuur en meer woningbouw, of de opvang van asielzoekers, wat afgelopen zomer in Ter Apel voor afschuwelijke omstandigheden zorgde. Tegelijk zie ik ook dat we, mede dankzij vrijwilligers in het hele land, in staat zijn om veel Oekraïense vluchtelingen op te vangen. En dat een groot deel van de volwassen vluchtelingen na een jaar ook al aan het werk is. Dat is ontzettend goed, dat wil ik voor alle asielzoekers.”

Strijden voor de democratie

“Wat je ook goed kunt merken is dat de democratie, niet alleen in Oekraïne, maar ook op andere plekken, onder druk staat. Onder andere in Duitsland, Brazilië en Amerika, waar rechtsextremisten van alles proberen om het democratisch systeem onderuit te halen. Maar ook in Nederland, waar journalisten, politieagenten en verpleegkundigen het werk moeilijk wordt gemaakt. Ondertussen is het aantal bedreigingen tegen politici verdubbeld ten opzichte van vorig jaar. Ik zie en merk aan alle kanten dat dit er bij mensen inhakt. We hebben nu politici in het parlement die met hun boodschap oproepen tot enorm vijandschap tegenover mensen die hun werk doen. Veel mensen in Nederland kijken mee met de debatten en gesprekken en vragen zich dan af; is dit normaal? Dat een bevolkingsgroep

“Een heleboel grote thema’s waar we de komende tijd hard mee aan de slag moeten, zitten in de politiek en het werk van de provincie”

in de hoek wordt gezet, of dat wetenschappers worden bedreigd. Daar gaan wij tegen in, om te laten zien dat dit niet normaal is en het ook nooit normaal mag worden. Het is hoopvol om te zien dat we het afgelopen jaar, hier andere partijen ook in hebben meegekregen.”

Keuzes maken voor vooruitgang

“Als D66 willen we graag vooruit, en elke provincie heeft daarin haar eigen verhaal. Bijvoorbeeld Brabant, mijn geboorteprovincie, die bekend staat om de intensieve veehouderij. Veel mensen die hier wonen, hebben te kampen met gezondheidsklachten zoals astma en longontstekingen. Maar Brabant is ook de plek waar de economie van de toekomst zich vestigt. Kijk naar ASML, een van de snelst groeiende bedrijven van Nederland. En nog veel meer grote spelers, van de logistiek tot de economische kennis in Tilburg. Iedere provincie heeft zo haar eigen

kwaliteiten, haar eigen verhaal. Doorzetten met het verduurzamen van woningen met het installeren van warmtepompen, zodat we niet meer afhankelijk zijn van Gronings gas. Of neem Zuid-Holland, waar de behoefte aan woningen het allergrootst is, maar waar we ook meer zouden kunnen doen voor de opvang van vluchtelingen. Een heleboel grote thema’s waar we de komende tijd hard mee aan de slag moeten, zitten in de politiek en het werk van de provincie. Denk aan het uitvoeren van de belangrijke stikstofafspraken, of het uitrollen van plannen voor de energietransitie. Daarom zijn de komende verkiezingen ook zo belangrijk, omdat we de Provinciale Staten nodig hebben om vooruitgang te boeken. De provincies zullen straks fundamentele keuzes moeten maken, om die vooruitgang een kans te geven. Het vergt daadkracht en moed. Dat is niet altijd even populair, maar wel noodzakelijk voor de toekomst van Nederland.” ■

Stop stilstand. Stem vooruit.

D66 maakt keuzes voor de toekomst, ook als die nu pijn doen. We nemen geen genoegen met pappen en nathouden of het gelijk van de zijlijn. Wij willen het anders in onze provincies - groener, gezonder, schoner - en willen daar met alles wat we hebben voor werken.

Met deze lijsttrekkers gaan we op campagne in de 12 provincies om te luisteren naar kiezers en ons verhaal te vertellen. Help jij mee? [D66.nl/meedoen](https://d66.nl/meedoen)

Marianne de Widt
Utrecht

Stan Hellegers
Gelderland

Renilde Huizenga
Overijssel

Tiko Smetsers
Flevoland

Anry Kleine Deters
Drenthe

Sander Claassen
Groningen

Danny van der Weijde
Fryslân

Amélie Strens
Noord-Holland

Laura Nijenhuis
Zuid-Holland

Wouter Versluijs
Zeeland

Matthijs van Miltenburg
Noord-Brabant

Marlou Jennekens
Limburg

Water Natuurlijk
Jouw groene stem in het waterschap

Nu de natuur een stem. Natuurlijk

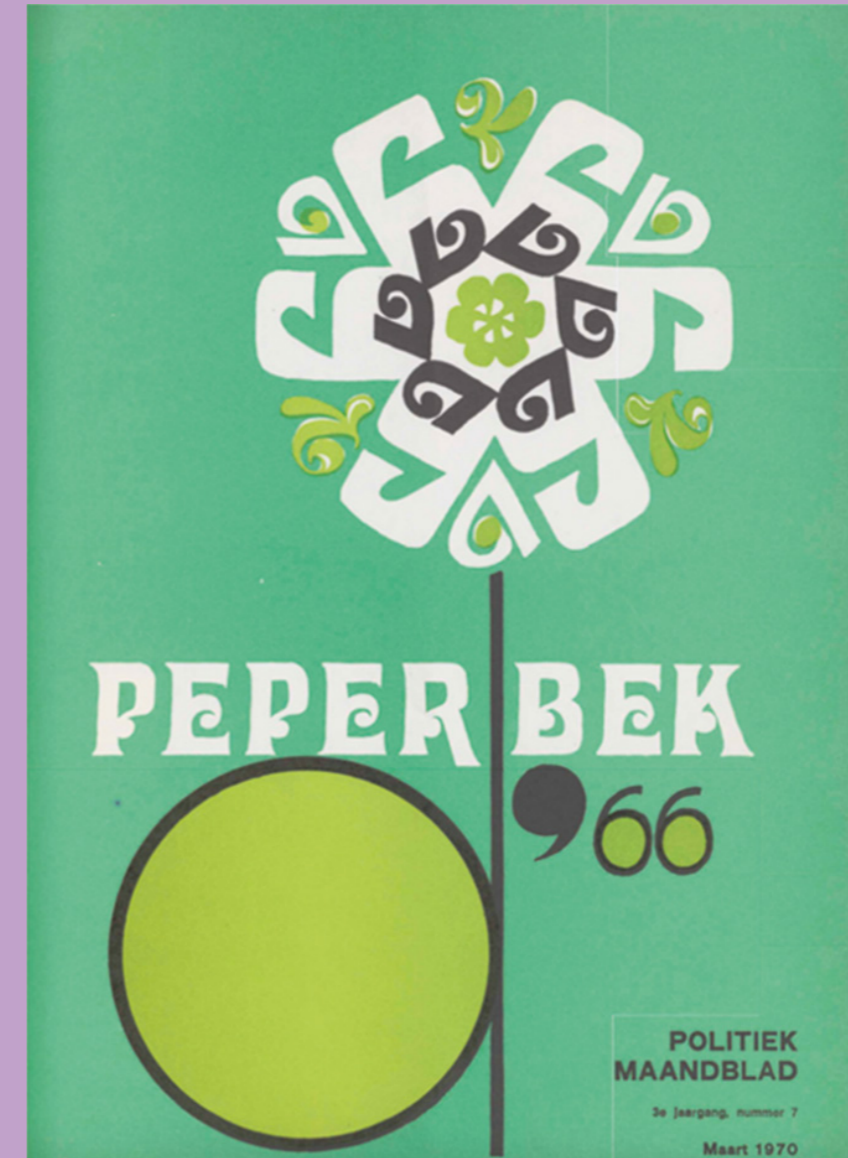
Op 15 maart stemmen we ook voor de waterschapsverkiezingen. Water Natuurlijk is dé groene stem in het waterschap.

Een stem op Water Natuurlijk betekent een keuze voor: schoon water, gezond water, voldoende water, waterrecreatie en bescherming tegen het water.

Geef jouw groene stem in het waterschap. Stem 15 maart op Water Natuurlijk.

BESCHOUWING

Een platform voor debat en kritiek

door Jasper Dekker

In 1967 gebeurde bij de afdeling Den Haag van D'66 – toen nog met apostrof – iets bijzonders: vijf enthousiaste leden bedachten het politieke maandblad Peperbek. D'66 had net een spectaculaire verkiezingsoverwinning geboekt en was begonnen aan de opbouw van een landelijke partijorganisatie. In sneltreinvaart richtte het bestuur 68 afdelingen op, met in totaal zo'n 3700 leden. Peperbek moest de Haagse leden op de hoogte houden van het 'wel en wee' in D66, actuele politieke ontwikkelingen én gelegenheid bieden voor discussie. Al in juni 1967 lag het eerste nummer op het secretariaat en in de plaatselijke kiosk. In 1977 zou het blad weer ter ziele gaan. Toch biedt de geschiedenis van Peperbek inspiratie voor D66'ers vandaag: van onderaf ontstond een platform voor debat over de koers van de partij. Dat gaf impuls aan het verenigingsleven én bood ruimte voor sympathisanten en niet-leden van de partij.

Met een 'bek vol met peper'

De opvallende naam Peperbek weerspiegelt de toon en houding van een buitengewoon eigenzinnige redactie. Met een 'bek vol met peper' analyseerden, beschouwden en bekritiseerden de redactieleden de politieke actualiteiten. Tijdens het tienjarig bestaan van het blad zou de redactie zich steeds onafhankelijker opstellen van het Landelijk Bestuur en de afdeling Den Haag. Die ontwikkeling was onder meer het gevolg van de groei van het blad: wat begon als afdelingskrantje, bereikte al snel de omstreken van Den Haag en bekendheid onder D66'ers in grote delen van Nederland. Het aantal abonnees schommelde tussen 300 en 500; de oplage was op het hoogtepunt 900.

Geheel in de democratische traditie van D66, was openheid een belangrijk devies voor de oprichters. Peperbek wilde een forum zijn voor debat. Ingezonden artikelen kregen voorrang boven redactionele inbreng. De inhoud stond iedereen vrij, want – zo stelde de redactie – juist bij 'onbelemmerde meningsuiting en gepaard gaande invloed' lag de kracht van D66 in de Nederlandse politiek. Zo ging het over de voor- en nadelen van het pragmatische karakter van D66, de politiek-strategische beslissingen van Kamerleden en oplossingen voor actuele politieke problemen.

De onderscheidenheid van D66

Aan de debatten deden ook prominente politici mee. Een opvallend voorbeeld is de beschouwing uit 1973 van Jan Terlouw, dan kersvers partijleider, over het verschil tussen D66 en de sociaaldemocratie. De onderscheidenheid van D66 was altijd al een heikel punt geweest en Hans van Mierlo had niet zelden vooral de overeenkomsten tussen de PvdA en D66 benoemd. In Peperbek brak Terlouw met zijn voorganger door op zoek te gaan naar het ideologisch profiel van D66. Hij zocht daarvoor een connectie met de Vrijzinnig Democratische Bond (VDB) van begin twintigste eeuw. Want, zo stelde Terlouw, net als de VDB streefde D66 naar krachtige sociale wetgeving om de maatschappelijke ontwikkelingen tegen te gaan die tussen de 'leden van de bevolking ongelijkheid scheppen of versterken ten aanzien van hun ontwikkelingsvoorwaarden'. D66 moest zich beraden op haar diepere drijfveren, sociaal-economische orde en geestelijke waarden. Pas dan, vond Terlouw, zou het echt mogelijk zijn om de partij te onderscheiden van de PvdA.

Het past bij de onbelemmerde meningsuiting in Peperbek dat zijn bijdrage Terlouw op kritiek kwam te staan. Eén lezer maakte in 140 woorden gehakt van Terlouw's exercitie: 'waarom schrijft hij niet eens een behoorlijk politiek verhaal in plaats van zijn tijd te verdoen met kinderverhalen'. Polemieken ontstond ook in 1975, toen Kamerlid Jan Beekmans zich verdedigde tegenover een redactielid dat had gesteld dat Beekmans voor de nationalisatie van de gezondheidszorg zou hebben gepleit. Beekmans, ook lid van de PvdA, moest 'maar eens kiezen tussen zijn twee politieke opvattingen'. Op zijn beurt vond Beekmans dat het Peperbek aan journalistiek fatsoen ontbrak, omdat zijn uitlatingen veel genuanceerder geweest waren.

Zo functioneerde Peperbek als de voedingsbodem voor een cultuur van intern debat. Met enige zelfspot stelde de redactie in de vijfde uitgave al vast: 'Geen politicus van enig formaat durft nog zijn mening te formuleren zonder zich eerst afgevraagd te hebben; Wat zegt Peperbek ervan?'. Daarbij ademende Peperbek een sfeer waar alles gezegd kon worden. In de woorden van de redactie: 'D66 was er thuis, in de huiskamer, waar je dingen ongeremd kunt zeggen en elkaar verwijten naar het hoofd kan slingeren. En tegelijkertijd samen kunt lachen en grapjes kunt maken over elkaar en over de buitenwereld.'

Het einde van Peperbek

Tussen 1972-74 beleefde D66 haar eerste grote crisis. Bij de Provinciale Statenverkiezingen van 1974 kreeg D66 zelfs minder dan één procent van de stemmen; in heel Nederland waren nog maar 300 actieve leden over. De net opgerichte Stichting Wetenschappelijk bureau D'66 (SWB), voorloper van de huidige Mr. Hans van Mierlo Stichting, schoot Peperbek te hulp. De SWB nam een groot deel van de kosten op zich en kreeg een katern van acht bladzijden in het blad. Saillant detail: de redactie van Peperbek stond erop dat het katern een andere, gele achtergrondkleur kreeg, zodat de onafhankelijkheid van beide stichtingen zichtbaar bleef. Nog in december 1974 kwam het eerste nummer in de nieuwe stijl uit.

Desondanks wakkerde de kritiek op Peperbek aan. Het blad was volgens critici, waaronder het hoofdbestuur, steeds meer een doublure van de Democraat geworden. De partijtop wilde liever één centraal partijblad en zelfs de vaste lezers van Peperbek gaven bij een enquête goedkeuring voor opname in de Democraat, mits de unieke identiteit van het blad behouden bleef. Ondanks hardnekkig verzet van de redactie stopte het blad definitief in 1977. Een deel van de redactie, enkele rubrieken en onder meer de mededelingen van de SWB kwamen in de Democraat terecht. In 1980 kwam *Idee'66* van de grond, het tijdschrift van de SWB. Zo is Peperbek al met al een brutale voorloper van zowel *Idee* als de Democraat en biedt het blad hedendaagse D66'ers inspiratie voor een levendige debatcultuur. ■

Jasper Dekker is medewerker van de Mr. Hans van Mierlo Stichting, het wetenschappelijk bureau van D66. vanmierlostichting.d66.nl

INTERVIEW

Iedereen verdient de kans een gezond leven te leiden. Toch zijn er wat dit betreft grote verschillen tussen mensen. Deze gezondheidsongelijkheid wil D66 terugdringen. We zijn natuurlijk trots op de kracht van onze zorgmedewerkers en de robuustheid van ons zorgsysteem, maar hebben we het, ondanks onze goede uitgangspositie, wel zo goed voor elkaar?

tekst Jan Vincent Meertens
foto Paul Tolenaar

In je eentje krijg je niets voor elkaar

Deze retorische vraag stelde arts, hoogleraar en zorgbestuurder Ernst Kuipers in een gesprek met Sigrig Kaag, ruim voordat het huidige kabinet tot stand kwam. De plannen uit het coalitieakkoord moedigden hem aan de handschoenen op te pakken en zich als minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) in te zetten voor ons zorgstelsel. Twintig jaar na Els Borst is Volksgezondheid weer terug bij D66, waar het voor veel sociaal-liberalen ook hoort te zijn. Kuipers neemt - bevlogen, voortvarend en nieuw in de partij - de leden van D66 graag mee in wat het zorgakkoord inhoudt. En hoe we samen kunnen werken aan betere zorg voor iedereen.

Door je achtergrond heb je een heel brede kijk op ons zorgstelsel gekregen. Al van kleins af aan: je groeide op in een huisartsengezin. "Ja, ik ben opgegroeid in een plattelandsdorp in de Noordoostpolder in een gezin met vijf jongens. Mijn vader was huisarts en mijn moeder de praktijkmanager die ook de apotheek deed. Zonder mijn moeder kon de praktijk niet draaien. Mijn vader was een uitstekend arts, maar alles daaromheen, daar had hij geen kaas van gegeten. De praktijk bestreek een gebied van 30 kilometer, alles langs de IJselmeerkant van de polder tussen Lemmer en Urk in."

Je zag dat je vader zich kapotwerkte. Toch koos je zelf ook voor geneeskunde... "Ha, nee, niet meteen! We praten over de zestiger, zeventiger en tachtiger jaren op het platteland, met een huisartsenpraktijk en apotheek. Als echtpaar zo'n praktijk runnen betekende dat je letterlijk dag en nacht bijna het hele jaar door daar mee bezig was. Ze stonden altijd paraat. Er was geen achterwacht. Het stond voor mij als een paal boven water dat ik geen geneeskunde ging doen. Altijd aan staan, dat wilde ik absoluut niet. Maar het begon toch te kriebelen dus na een jaar natuur- en scheikunde heb ik me alsnog ingeschreven voor geneeskunde. Mijn vader verklaarde me voor gek. Je werkt je op een gegeven moment stuk, zei hij. Maar hij gaf zelf ook toe dat hij weer medicijnen zou studeren als hij kon kiezen."

Nu geldt dat ook voor de minister: altijd aan staan. Onder grote druk en in de schijnwerpers. "Ja, maar daar word ik niet warm of koud van. Die nuchterheid heb ik van huis uit meegekregen. En ik heb in de acute zorg gewerkt, dat is pas hectisch. Daar moet je wel je kalmte bewaren. Dat nam ik mee tijdens de COVID-crisis, en nu in mijn rol als minister."

In september bood je, met je collega's, de Tweede Kamer het Integraal Zorgakkoord (IZA) aan, dat volop inzet op het terugdringen van gezondheidsongelijkheid en op kwaliteitsverbetering, duidelijke D66-standpuntenpunten. "Het IZA is een breed bottom-up initiatief vanuit de zorg en de partijen die daarin actief zijn. En het is in lijn met het gesprek dat ik in 2021 met Sigrig Kaag had. We spraken over de politiek en D66, met logischerwijs een focus op de zorg. Waar staat onze zorg nu? 'Op Europees topniveau' was de boodschap van vorige kabinetten, maar ook het departement. Maar de waarheid is dat dat op veel vlakken niet meer zo is."

Waar in schieten we tekort? "Onze zorg is gebaseerd op de waarde van solidariteit. Gelijke toegang voor iedereen. Of je nou een bankrekening hebt waar geld op staat of niet. Of je gezond ter wereld komt of met een aandoening. Gelijke toegang voor iedereen, een ongelooflijk belangrijk principe en dat willen we zo houden. Maar dat grondbeginsel staat wel heel erg onder druk door een groeiende vraag en te weinig mensen om met die vraag mee te groeien."

"De problemen in het ene domein, zoals huisartsenzorg of geestelijke gezondheidszorg, hebben invloed op het andere. Als iemand maanden moet wachten op de intake voor psychische problemen of een behandeling in een ziekenhuis, dan komen deze patiënten tussentijds een aantal keer bij de huisarts terecht. Maar de huisarts heeft het water al aan de lippen staan. Als mensen die in het ziekenhuis liggen naar huis kunnen, maar wel met wijkzorg, dan blijven ze onnodig in het ziekenhuis liggen als er geen wijkzorg is. Het is allemaal met elkaar vervlochten."

“Voor iedereen gelijke toegang tot kwalitatief goede zorg”

En het akkoord brengt weer balans?

“Wat wij met het integrale zorgakkoord bewust hebben gedaan, en dat is nooit eerder gebeurd, is samen met patiëntenorganisaties, gemeentes, zorgverleners, kortom met alle partijen gezamenlijk, kijken hoe we de zorg toekomstbestendig maken. Dat er voor iedereen, waar je ook woont in Nederland, goede toegang is. Dat we de kwaliteit verder verbeteren en het uiteindelijk ook voor de zorgprofessional werkbaar maken. En dat vraagt om afspraken over die domeinen heen. Dat is de essentie van een integraal zorgakkoord.”

De huisartsen vonden de toezeggingen voor de integrale aanpak om de door hun ervaren werkdruk te verlagen niet concreet genoeg. Jullie hebben hard gewerkt aan een oplossing?

“In het IZA staan allerlei afspraken die de huisartsen moeten ontlasten en sinds het tekenen is er door allerlei partijen hard gewerkt om die afspraken ook echt in de praktijk te brengen. Mede daardoor adviseerde het bestuur van de Landelijke Huisartsenvereniging begin december positief over een handtekening aan hun leden. Eind januari klonk er een overtuigend 'ja' van de beroepsvereniging.”

Betekenen de afspraken die over de domeinen heen gemaakt worden dat de rol van de overheid en zorgverzekeraars verandert?

“We hebben in Nederland lang geleden gekozen voor een systeem van publieke financiering waarbij de zorgaanbieders jaarlijks gecontracteerd worden. De zorgverzekeraars zijn de partijen die ons als burger vertegenwoordigen. Dat is een hele belangrijke rol. Daarbij moeten zij natuurlijk letten op doelmatige inzet van onze zorgpremies, maar in het IZA wordt nu ook volmondig de noodzaak om te investeren in kwaliteit van wijkverpleging en huisartsenzorg onderkend.”

Maar de zorgaanbieders concurreren toch nog steeds?

“We gaan op zoek naar meer samenwerking. Kijk alleen al naar de toename van mensen met een multidisciplinaire zorgbehoefte. Vanwege de complexiteit van die zorg is concurrentie tussen

zorgaanbieders niet gewenst; we krijgen niet de beste kwaliteit voor dat wat we ervoor inzetten. Dit vraagt een actievere rol van de overheid, die afspraken gaat maken over verplichte samenwerking op onderdelen, bijvoorbeeld in de acute zorg of in de zorg voor patiënten met kanker. In het akkoord zetten we de zorgverzekeraars op onderdelen ook in een stevigere positie, bijvoorbeeld door te zorgen dat een dominante zorgverzekeraar in een regio ook namens de anderen afspraken kan maken. Zo kunnen zaken als preventie of een meer wijkgerichte aanpak nog meer van de grond komen. En dat doorbreekt ook die marktwerking. Niet meer in concurrentie met elkaar maar in samenwerking ten behoeve van de burger.”

De mensen maken zich zorgen dat er geen spoedeisende hulp meer beschikbaar is in hun regio.

“Mijn doel is om de acute zorg in Nederland naar een hoger niveau te tillen. Ik wil geen ziekenhuizen sluiten, we hebben alle capaciteit hartstikke hard nodig. Maar het moet niet uitmaken waar je woont voor de kwaliteit van zorg die je krijgt. Hoogcomplex zorg die weinig gevraagd wordt, moet je niet overal willen aanbieden. Dat kan ook helemaal niet. Daar moet je gespecialiseerde centra voor inrichten, zoals traumacentra.”

“Gelukkig is veel acute zorg laagcomplex en niet levensbedreigend. Die moet voor iedereen dichtbij en snel toegankelijk zijn, en toch hebben we voor veel van die zorg momenteel maar beperkte toegang. We gaan nu in de samenwerking per regio coördinatiecentra neerzetten met financiering vanuit Den Haag. Daarmee brengen we de zorg dichterbij en maken we het minder complex, waardoor de patiënt sneller en beter wordt geholpen en de druk op de zorgverlening tegelijkertijd afneemt, waardoor de kwaliteit van de zorg enorm verbetert.”

Je werkte aan het akkoord vanuit verschillende perspectieven: arts, wetenschapper, zorgbestuurder, politicus, minister.

“Haha, ja, en plattelandsjongen, telg van een huisartsengezin.”

Scan de code of klik [hier](#) en lees online het volledige interview.

Welke Ernst Kuipers is het meest tevreden met dit akkoord?

“Ik denk dat het de combinatie is, maar allereerst is het de minister die het meest tevreden is met dit akkoord. Wel vanuit de overtuiging die ik al heel lang heb in die verschillende rollen in de zorg dat dit akkoord ongelofelijk nodig is.”

Als bestuurder Kuipers met minister Kuipers aan tafel had gezeten, wat had die dan tegen de minister gezegd?

“Ik denk dat de bestuurder blij is met het akkoord maar dat die de minister ook zou aansporen

ervoor te zorgen dat de tijd van praten nu voorbij is en dat we vooral moeten gaan doen. En dus een veel actievere rol moeten nemen als overheid in plaats van alleen te zorgen voor bepaalde randvoorwaarden en het daarna volledig aan het veld over te laten. Minister, wees nadrukkelijk een medespeler. Natuurlijk met respect voor het stelsel dat er is, maar durf daarin een heldere, desnoods sturende rol te pakken.” ■

JONGE DEMOCRATEN IN ALLE PROVINCIALE STATEN

Het zal weinigen ontgaan zijn: over een maand zijn de verkiezingen voor de Provinciale Staten en daarmee de Eerste Kamer (oh ja, en de waterschappen). Het bestaan van iets archaïsch zoals de senaat en de provincies is bij ons jongeren voortdurend een punt van discussie, maar zolang ze nog bestaan moet er rekening gehouden worden met hun invloed. Die invloed wordt alleen steeds meer door ouderen en minder door jongeren aangewend, en dat is een probleem.

De provincie gaat namelijk over verrassend veel belangrijke onderwerpen voor jongeren. Ze heeft bijvoorbeeld een aanzienlijke vinger in de pap bij de woningbouw, geen onbelangrijk punt nu er een tekort is van duizenden woningen voor onder andere studenten en starters. Ook voor gelijke kansen kan men niet om de provincie heen: als we stad en platteland gelijk willen behandelen zullen we goed openbaar vervoer nodig hebben. En laat dat nu ook net een beleidsterrein van de provincies zijn. Tot slot ligt het uitvoeren van veel milieu- en klimaatbeleid, zoals de stikstofaanpak, bij de provincies. In die zin ligt de toekomst van veel jonge generaties in de handen van deze bestuurlijke laag.

Ondanks het belang van de provincies blijft de opkomst onder jongeren bij de Provinciale Statenverkiezingen laag. Bij de stembusgang in 2019 kwam een magere 52 procent opdagen. Bijna de helft van de jongeren blijft dus thuis. Deze desinteresse wordt nog problematischer als je de vergrijzing meerekent. Volgens cijfers van het CBS is sinds 2020 meer dan de helft van de kiesgerechtigden in ons land 50-plus. Dit probleem wordt alleen maar groter: over twintig jaar zijn er drie oudere kiezers per jonge kiezer. Op dit moment zijn dat er twee. De gemiddelde leeftijd van Statenleden ligt hoger dan het landelijk gemiddelde en de Eerste Kamer spant de kroon met een schrikbarende gemiddelde leeftijd van 61. Met zoveel oudere kiezers en volksvertegenwoordigers ziet het er slecht uit voor de belangen van jongeren.

Kortom, er komen steeds meer oudere kiezers bij in een democratie die al veel oudere volksvertegenwoordigers en een lage stemopkomst onder jongeren kent, ondanks de belangrijke onderwerpen waar de Provinciale Staten over gaan. Willen we als jongeren niet verdrukt worden in de besluitvorming, dan zullen we 15 maart moeten kiezen voor de toekomst. Daarom roep ik iedereen op om te stemmen op de Jonge Democraten op de kieslijsten van D66. Laten we gaan voor Jonge Democraten in alle Provinciale Staten! ■

Kalle Duvokot, landelijk voorzitter Jonge Democraten (JD). De JD is een onafhankelijke groep politieke jongeren die zich binnen en buiten D66 inzetten om kansen voor jongeren te realiseren en te garanderen: jongedemocraten.nl

INTERVIEW

Excuses, diskulpa, pardon

tekst **Marcella Heijboer**
foto **Phil Nijhuis**

Ruim een jaar werkten **Linda Nooitmeer** en **Salima Belhaj** intensief samen in het parlementaire proces naar de excuses van de Nederlandse Staat voor het slavernijverleden. Begin januari blikten ze terug op de spannende aanloop naar het aangekondigde 'betekenisvolle moment' van het kabinet op 19 december 2022.

De speech van Rutte

Linda Nooitmeer: "Ik was aanwezig in het Nationaal Archief toen Rutte namens het kabinet de excuses uitsprak. Het was doodstil in de zaal. Ik heb op de automatische piloot geluisterd, het voelde erger dan een examen. Ik kon de inhoud en betekenis nog niet volledig tot me laten door-dringen en dacht vooral: zijn de juiste bewoorden-ingen gebruikt, zijn de voorouders erkend? Al met al kon ik toen al voorzichtig concluderen dat het excuus premierwaardig was. Navraag in de gemeenschap leerde dat men toch geraakt was door de woorden, door de manier waarop de premier de excuses uitsprak en met verwachting uitkijkt naar het proces achter de komma."

Salima Belhaj: "Ook voor mij was het tot 19 december spannend. Ik voelde steeds: wát als het niet lukt? We bekeken de tv-uitzending in de fractiekamer met medewerkers en Tweede Kamerleden. Ik zat naast fractiegenoten Raoul Boucke en Jorien Wuite. Door hun achtergrond was het ook voor hen persoonlijk een belangrijk moment. Het was bijzonder om te zien dat zij werden geraakt door de speech."

Wat voorafging: een lang en precair proces

De discussie over het Nederlandse slavernijverleden startte in de Tweede Kamer op 1 juli 2020, met een breed aangenomen motie van Rob Jetten en Jesse Klaver om 2023, 160 jaar na de afschaffing van de slavernij, tot herdenkingsjaar te maken. In opdracht van toenmalig minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Kajsa Ollongren werd ondertussen het Adviescollege Dialooggroep Slavernijverleden ingesteld. In 2021 presenteerde het Adviescollege haar adviezen in het omvangrijke rapport 'Ketenen van het Verleden'.

Linda Nooitmeer: "Eindelijk kwam er aandacht voor dit dossier. De laatste keer dat er in de Tweede Kamer gesproken was over de implicaties van de slavernij was in 1862, toen de afschaffing van de slavernij in Suriname en het Caribisch deel van het Koninkrijk op de agenda stond. De Black Lives Matter-demonstraties zorgden voor bredere aandacht voor het institutioneel racisme en de relatie daarvan met het Nederlands slavernijverleden."

Rondetafelgesprekken

Salima Belhaj: "Vanaf januari vorig jaar heb ik meerdere rondetafelgesprekken georganiseerd. Destijds was er in de Tweede Kamer geen meerderheid voor excuses. Ik heb politici en afgevaardigden van maatschappelijke organisaties uitgenodigd met het idee: het maakt niet uit of je voor of tegen bent, we gaan proberen elkaar te vinden. We spraken zowel met wetenschappers als nazaten van tot slaaf gemaakten. Veel betrokkenen wilden hun verhaal vertellen. We hebben vooral geluisterd en daar ruim de tijd voor genomen. Mensen voelden dat ze eindelijk gezien en gehoord werden door het parlement. In augustus volgde een reis naar Suriname, Curaçao en Bonaire. Het was heel waardevol om ons ook daar ter plaatse goed te laten informeren over de gevolgen van het slavernijverleden."

Linda Nooitmeer: Mensen wilden het verhaal van hun voorouders en de doorwerking in het heden altijd al vertellen. Ze willen hun pijn kwijt voordat ze naar de toekomst kunnen kijken. Zolang je je niet gehoord voelt, blijf je stil. Velen voelen zich structureel niet serieus genomen en hebben daardoor lage verwachtingen of zijn boos. Dat er daadwerkelijk excuses zouden kunnen komen konden ze zich niet voorstellen."

Waarom nu pas

Salima Belhaj: Ik was heel blij toen het kabinet eindelijk excuses had aangeboden. Het kabinet, en in het bijzonder onze eigen bewindspersonen, ben ik enorm dankbaar. Maar toch denk ik ook: waarom heeft het 160 jaar moeten duren?!"

Linda Nooitmeer: "De afgelopen 50 jaar hebben wetenschappers het Nederlandse slavernijverleden gebagatelliseerd. Dit heeft geresulteerd in weinig aandacht voor dit deel van de Nederlandse geschiedenis, ook in het onderwijs. Daarnaast denk ik dat er ook sprake

"Ze willen hun pijn kwijt voordat ze naar de toekomst kunnen kijken. Zolang je je niet gehoord voelt, blijf je stil"

– LINDA NOOITMEER

was van momentum: binnen een jaar na excuses van burgemeester Halsema hebben de burgemeesters van alle grote steden excuses gemaakt voor het aandeel van hun voorgangers in de slavernij. De verwachting bij het NINsee was dan ook dat de Nederlandse Staat uiterlijk 1 juli 2023 excuses zou maken. Overigens vind ik wel dat er vanuit moreel oogpunt al 160 jaar geleden excuses gemaakt hadden moeten worden door het kabinet: Nederland is een fatsoenlijk land. De trans-Atlantische slavernij is in 2001 door de VN aangemerkt als misdaad tegen de menselijkheid. Op dat moment had de verantwoordelijkheid, uit menselijkheid, al genomen moeten worden. Tegelijkertijd is consensus binnen het kabinet ook van groot belang: het is zeker geen toeval dat juist binnen dit kabinet overeenstemming gevonden kon worden."

Hoe verder

Linda Nooitmeer: "Rutte zei ook: 'Deze excuses zijn een komma, geen punt'. We zetten in op een gedragen herstelagenda die tot stand komt door het samenwerken van alle betrokken organisaties uit Nederland, het Caribisch deel van het Koninkrijk en Suriname, het kabinet en de Tweede Kamer."

Salima Belhaj: "Er heeft een groep toonaangevende personen meegedacht. Toch hebben de excuses velen verrast, dat had misschien beter gekund. Ik vind het belangrijk dat we daarvan leren en met mensen in gesprek blijven. Soms hoor ik: 'waarom hebben jullie *namens mij* excuses aangeboden, ik heb toch niks gedaan?'. Dan licht ik toe dat het niet gaat om individuele Nederlanders, maar om de rol van de Staat. Sommigen hebben een bijna wetenschappelijke of juridische benadering, terwijl het voor betrokkenen om gevoel gaat. Ik hoop op meer empathie. De kunst is om de ander te geven wat hij nodig heeft. Dat betekent niet per se dat jou iets wordt afgenomen."

"Op 25 januari heeft de Tweede Kamer gedebatteerd over de excuses. We hebben gesproken over het belang van de excuses en wat het kabinet gaat doen om duurzaam aandacht aan dit onderwerp te besteden. Dat begint voor mij bij meer aandacht voor het Nederlandse slavernijverleden in het onderwijs. Ik ben blij dat het debat waardig was. Dat geeft vertrouwen in het vervolg."

100 procent vertrouwen

Salima Belhaj: "Linda en ik blijven samen optrekken. Zij is een rots in de branding, er is 100 procent vertrouwen tussen ons. Zij houdt altijd het doel voor ogen, plaatst zichzelf niet op de voorgrond."

Linda Nooitmeer: "Salima, hoe jij de deur van het parlement hebt opengezet en de rondetafelgesprekken hebt aangepakt, getuigt van leiderschap. En vergeet de D66'ers in het kabinet niet; zij hebben allen op hun manier een belangrijke rol gespeeld."

Salima Belhaj: "Als politicus bereik je soms meer door niet het podium te pakken. Dienstbaar en faciliterend zijn om zo ruimte aan anderen te geven om mee te doen." ■

Linda Nooitmeer is sinds 2018 voorzitter van het NINsee (Nationaal instituut Nederlands slavernijverleden en erfenis). Daarnaast is ze werkzaam als interim finance consultant en bekleedt ze diverse bestuurlijke functies, waaronder secretaris van de afdeling D66 IJsselstein.

Het NINsee organiseert jaarlijks op 1 juli de Nationale Herdenking van de afschaffing van trans-Atlantische slavernij en maakt zich al 20 jaar sterk voor excuses door de Nederlandse Staat en aandacht voor de negatieve doorwerking van de slavernij in het heden: institutioneel racisme.

Salima Belhaj zit sinds 2016 namens D66 in de Tweede Kamer. Ze houdt zich daar onder meer bezig met de onderwerpen racisme en discriminatie. Ook is ze vicefractievoorzitter van de D66-fractie en voorzitter van de Parlementaire Enquêtecommissie Fraudebeleid en Dienstverlening. Ze begon haar politieke carrière in Rotterdam. Van 2008 tot 2016 was ze daar raadslid en fractievoorzitter.

INTERVIEW

Talent met gezonde gekte

Later dit jaar gaat de volgende editie van het Landelijke talentontwikkelingsprogramma 'De Nieuwe Lichting' van start. Dit programma richt zich op prominente en gezichtsbepalende posities binnen de partij, zoals leden van de Eerste en Tweede Kamer en wethouders van de grote steden. Aanleiding voor *Democraat* voor een gesprek met Frank van der Endt, sinds 2020 voorzitter van de Landelijke Talenten Commissie (LTC).

tekst **Leonie Francien Sellies**
foto **Renata Jansen**

“Waar we als LTC van D66 naar op zoek zijn?”, herhaalt Frank. “Naar mensen die maatschappelijk geworteld zijn, die een gezond soort ambitie hebben. Ik noem het wel eens gezonde gekte. Mensen die gedreven zijn, ergens door begeistert. En het allerbelangrijkste: mensen die kunnen reflecteren. Die kritisch naar zichzelf kunnen kijken.” Voor de meer prominente functies binnen D66 geldt dat er altijd een lid van de LTC in de Lijst Advies Commissie (LAC) zit. De LAC's stellen de profielen op voor de gevraagde functies en stellen mede de advieslijst samen.

Een aardige jongen

“Het zijn de mensen met gezonde gekte die het verste komen”, zegt Frank. “Soms zie je dat mensen iets moeten compenseren, zich willen ontworstelen uit een bepaald milieu, of iets hebben meegemaakt. Dat kun

je inzetten. Op de basisschool gaven de docenten aan dat ik een aardige jongen was maar dat de Mavo te hoog gegrepen was. Qua opleiding zou ik niet veel aankunnen. Gelukkig heb ik ouders, en later ook docenten, die me gesteund hebben, vertrouwen gaven, doorzettingsvermogen en strijd lust hebben bijgebracht. Ik ben uiteindelijk ‘met genoeg’ afgestudeerd. Ik heb de zogenaamd zwaarste ultra marathon van de wereld, de Marathon de Sable, gefinist. Opgeven zit niet in mijn systeem.”

Deze instelling dat ieder mens waardevol is en talenten heeft, neemt Frank mee in zijn gesprekken. “Elk gesprek moet meerwaarde hebben. Ook als ik aan het eind van het gesprek denk dat ambities niet reëel zijn, dan blijf ik benadrukken: je bent waardevol voor de maatschappij, voor D66. Je kan je ontwikkelen, je hebt potentie. Ik denk dat je veel kan doen binnen onze partij, maar ik denk dat je op die en die functie meer op je plek zou zitten. Meer tot recht zou komen.”

Regionale scouts

“Voorheen was er bij sommigen het beeld dat de LTC als een gesloten club bepaalde wie in aanmerking kwam voor ‘het klasje’”, vertelt Frank. “Van dat imago komen we nu af. Om de verbinding met de afdelingen in het land te versterken, worden de selectiegesprekken voor ‘De Nieuwe Lichting’ sinds dit jaar gevoerd door iemand van de LTC samen met één van de regionale scouts.”

“We willen veel meer de samenwerking opzoeken met de afdelings- en regiobesturen, maar ook de netwerken door het land”, vertelt Frank. “Binnen elk afdelings- en regiobestuur is nu een bestuurslid verantwoordelijk voor de portefeuille talentontwikkeling en scouting. Zij hebben veel meer zicht op talenten in de regio dan wij. De regionale scouts kunnen iemand ook voordragen voor ‘De Nieuwe Lichting’, maar leden kunnen zich sinds dit jaar ook zelf aanmelden.”

→

Lid Landelijk Bestuur vereniging en opleiding / vice-voorzitter LTC lid Wietske Veltman:

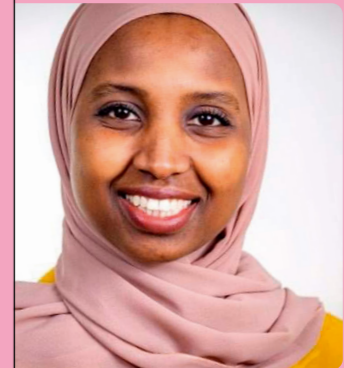
“We hebben bestuurders nodig die weten wat er leeft en speelt in de samenleving. Dat is ook hard nodig om het vertrouwen van inwoners terug te winnen. We zoeken politici die dat echt in de genen hebben.”

→

Lid Landelijke Talentencommissie Amal Omar:

“Vanuit mijn HR-expertise houd ik me bezig met strategisch personeelsplanning, het opstellen en actualiseren van profielen en het voeren van selectiegesprekken. Het doel is om talenten - die een afspiegeling zijn van de samenleving - te matchen met hierop passende functies. Want representatie doet er toe!”

Frank: “Al moet een strenge selectie daarna wel uitwijzen wie er doorgaat.”

“De regionale scouts zijn voor leden met ambitie het eerste aanspreekpunt. Zij kunnen zien of het verstandiger is dat mensen lokaal starten in een bestuur of lokaal talentenprogramma, of om hen meteen met de landelijke commissie in contact te brengen. Zij zijn onze ogen en oren voor talenten in de regio.”

Tweede partij van Nederland

Bij de selectie voor ‘De Nieuwe Lichting’ wordt nog meer nadruk gelegd op maatschappelijk inzicht en betrokkenheid. ‘De Nieuwe Lichting’ start daarom met een maatschappelijke stage. Aan deelnemers wordt gevraagd te reflecteren op waar beleid en realiteit goed samengaan of waar het schuurt. “We vragen

Landelijke Talent Commissie

Bestuur, medewerkers
Landelijk Bureau en
regionale en lokale scouts.

Wil je informatie?
Neem dan contact op met
je lokale afdeling of via:
talentontwikkeling@d66.nl

foto D66

deelnemers wat deze stage met hen als persoon en potentieel politicus doet. Zo kunnen we zien of mensen goed kunnen reflecteren. Kritisch naar zichzelf kunnen kijken. Ik werk heel veel met bestuurders en goede bestuurders kunnen reflecteren en over de meest serieuze zaken grappen maken, het relativeren. Dat is een kwaliteit die je nodig hebt in de complexe en soms meedogenloze politieke context."

"Met Wietske Veltman van het Landelijk Bestuur hebben we het initiatief genomen om, los van de LTC, een aparte bestuurscommissie in te stellen die zich niet richt op de politieke functies, maar op impactvolle maatschappelijke posities. We willen als D66 geen banenmachine zijn, maar wel via de inhoudelijke ambitie D66-ers meer in zicht krijgen voor cruciale posities. We zijn de tweede partij van Nederland en er is veel talent. In het verleden zijn we hier terughoudend en bescheiden in geweest", licht Frank toe.

Maatschappelijke impact

Nog een verandering: de nieuwe editie van 'De Nieuwe Lichting' vindt niet, zoals in voorgaande jaren, plaats in 'het exclusieve en afgeschermd Driebergen', maar op de locatie waar ongedocumenteerden worden

"We willen veel meer de samenwerking opzoeken met de afdelings- en regio-besturen, maar ook de netwerken door het land"

— FRANK VAN DER ENDT

Online Academie

D66 barst van het talent

Via onze workshops en opleidingen kan je ontdekken of 'de politiek' iets voor je is. Binnen de D66 Academie staat een breed aanbod klaar. Online, maar ook via je eigen afdeling kan je je kennis en vaardigheden vergroten.

Schrijf je vandaag nog in via [MijnD66.nl](https://mijnd66.nl)

opgevangen in Den Haag. "We zijn op zoek naar mensen die maatschappelijk geworteld zijn. De toeslagen-affaire heeft duidelijk gemaakt hoe belangrijk het is dat politici begrijpen wat de maatschappelijke impact is van wetgeving en dat we niet alleen moeten toetsen op uitvoerbaarheid. Er speelt ontzettend veel op het gebied van scouting en talentontwikkeling", vat Frank het samen. "We willen transparanter en inclusiever zijn en meer verbindingen leggen door het hele land. Ik ben trots dat we bij de LTC zo'n geweldige club mensen hebben die zich daarvoor inzet." ■

The Good Fight Videoland | Seizoen 5 | 2021

"Deze spin-off van The Good Wife heeft een geweldige cast. Een zeer gemêleerd gezelschap dat werkt op een advocatenkantoor. Voor mij laat het zien hoezeer vrouwen en andere groepen, ook vandaag de dag, nog zoveel drempels moeten overwinnen. Zeker als het gaat om gelijke behandeling. Het geeft mij echt een dosis energie elke keer als ik kijk. Een heus 'Powerhouse'. Ze zetten uitgesproken thema's op de agenda. Gevoelige politieke kwesties en ook economische issues komen aan de orde. Interessante 'class actions' worden uitgelicht. In Nederland missen we helaas deze invalshoek waar maatschappelijke thema's op zo'n manier aan de kaak worden gesteld."

Deze aflevering: de drie tips van... **Fatimazhra Belhirch** (1975) is directeur-bestuurder van de Stichting voor Vluchteling-Studenten UAF en is toezichthouder in de culturele en de onderwijs sector. Ze werkte vijftien jaar bij het ministerie van Buitenlandse Zaken en was daarvoor actief als jurist. Belhirch staat op plek vijf van de kandidatenlijst van D66 voor de Eerste Kamer.

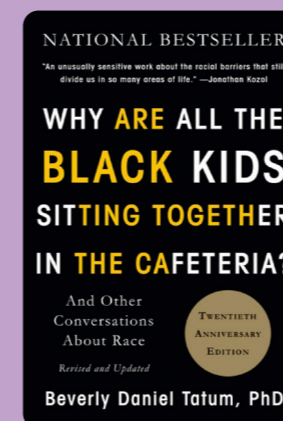

tekst **Marieke de Jong** foto **Melanie Samat**

Seasonal Sound Bites Podcast Nigella Lawson | 2017

"Nigella zegt altijd 'I'm not a trained chef, I'm self learned', en dat geeft een kookleek zoals ik de moed om met dezelfde passie, energie en liefde aan de slag te gaan. Ze geeft je een ongelofelijk positief gevoel dat ook jij een tafel vol heerlijke gerechten kan neerzetten. Eten is voor mij een belangrijk onderdeel in mijn leven. De gezelligheid en verbinding van tafelen voel je direct als je naar Nigella luistert. Het genieten begint dan al, nog voordat je iets hebt geproefd. Vooral haar feestelijke dinersuggesties zijn werkelijk top. Succes verzekerd bij je gasten, alles gaat op. Zal ik zo nog even mijn favoriete kalkoengerecht met je delen? Food is all about sharing."

Why are all the black kids sitting together in the cafeteria? Dr. Beverly Daniel Tatum | Paperback | 2017

"Meestal vermijd ik in mijn struinsessies door de boekhandel de Top 10 tafel waarop de bestsellers worden uitgestald. Uitzondering op deze regel was de boekenlijst van Barack Obama waar ik een paar jaar geleden oprecht door geïntrigeerd raakte. Zo'n pakkende titel als deze maakt natuurlijk nieuwsgierig. Een onderwerp als diversiteit en inclusiviteit is enorm belangrijk, ook in het kader van kansengelijkheid en gelijkwaardigheid. De schrijfster heeft de gave je gedurende dit boek op bepaalde momenten een zeer ongemakkelijk gevoel te geven. Ze benoemt hoe belangrijk het is het gesprek te voeren over discriminatie, racisme en polarisatie. En leert je dat je het verschil kan maken door het gesprek hierover aan te blijven gaan. Keer op keer."

THEMA

- Buiten - landgenoten

Dat hij op een ander continent woont, betekent niet dat Eelco Keij zich minder Nederlands voelt. Sterker nog: hij zet zich al jaren in voor Nederlanders in het buitenland. Mede dankzij 'zijn' motie kan die groep nu indirect stemmen voor de Eerste Kamer. Aan *Democraat* vertelt hij over de weg daar naartoe, zijn passie voor politiek en het belang van een wetswijziging.

tekst **Caine Roland**
foto **Eelco Keij eigen beeld**

“Vorbij de landsgrenzen ben je nog steeds Nederlander. Ook in het buitenland hebben Nederlandse wetten impact op je, dus je moet mee kunnen denken en doen. Wie kent er tegenwoordig niet iemand die ergens anders woont of werkt? Niet gek, naar schatting wonen er 800.000 tot 1.2 miljoen Nederlanders buiten Koninkrijks grenzen. Er bestaan veel internationaal samengestelde gezinnen. Mijn vrouw is bijvoorbeeld Amerikaanse en onze kinderen zijn Nederlands-Amerikaans. Ik zelf trouwens ook. De wereld komt steeds dichterbij en die gaat echt niet meer weg. Nederland is groter en belangrijker dan je denkt en we worden alleen maar internationaler. Juist daarom moeten we af van dat grensdenken; het is niet reëel.”

Eelco Keij woont en werkt al jaren in New York. Toch is hij zijn identiteit verre van verloren, zo blijkt al vroeg in het gesprek. Hij vindt het daarom ondemocratisch dat Nederlanders die ergens anders wonen tot afgelopen zomer niet indirect voor de Eerste Kamer konden kiezen, zoals altijd wel mogelijk was voor hun binnen de grenzen wonende 'landgenoten'. Zo ondemocratisch zelfs, dat hij in 2015 een motie indient op het D66-congres om dat recht te trekken. “Parlementariërs maken wetten die invloed hebben op onze levens, ook al zitten we in het buitenland. Bijvoorbeeld over het hebben van een dubbele nationaliteit, het behoud van een Nederlandse bankrekening, pensioenen of dat je kinderen Nederlands onderwijs kunnen volgen. Elke politicus ter verantwoording kunnen roepen. Dat is een rechtsprincipe, toch was het vroeger alleen wettelijk vastgelegd voor Tweede Kamerleden. Eigenlijk is dat gek”, vertelt Keij.

Winstpost

Hij geeft aan dat het belangrijk is dat belangen van Nederlanders in het buitenland behartigd worden. “Toen ik onderzoek deed voor mijn politiek manifest *Kapitale Connecties*, drong het tot me door hoezeer Nederland achterloopt. Landen als Frankrijk, Portugal, Italië, Zwitserland en Kroatië hebben zelfs aparte Kamerzetels in hun parlementen voor hun burgers in het buitenland. Zij erkennen de meerwaarde van die groep. Vaak

Eelco Keij

Eelco Keij (1977) was kandidaat-Kamerlid op de D66-kieslijst voor de Tweede Kamerverkiezingen in 2016. In 2019 werkte hij vanuit het ministerie van Buitenlandse Zaken als internationaal verkiezingswaarnemer. Hetzelfde jaar werd de Stichting Nederlanders Buiten Nederland door hem opgericht. Hij is sinds augustus 2022 werkzaam bij de Rainforest Alliance in New York als Manager Foundations & Corporations Fundraising. En tevens lid van de Raad van Toezicht van Amref International University (AMIU) in Nairobi.

zitten de mensen op goede posities, ze kunnen grote orders binnenslepen, hebben handige businesscontacten en een prima netwerk. Daar kunnen we nog veel meer uit putten. We zien zelfs meer toeristen in Nederland uit landen waar veel Nederlanders wonen. Ze zijn de smeerolie in hun gemeenschap en steken hun nek uit voor hun land van afkomst.”

D66 heeft dit soort belangen telkens expliciet genoemd, zegt Keij: “Daar waren we pionier in. Sjoerd Sjoerdsma zegt altijd: ‘Nederlanders in het buitenland zijn ambassadeurs. Je emigreert niet weg uit je identiteit, die neem je mee.’ Andere partijen benoemen de voordelen nu mondjesmaat, maar alle beleidsmakers zouden in moeten zien dat Nederlanders in het buitenland geen lastpost zijn, maar juist een winstpost.”

Niet zonder slag of stoot

Wat is precies het idee achter de motie? Keij vertelt dat Nederlanders die buiten het Nederlands Koninkrijk wonen zich kunnen laten registreren in een permanente kiezersregistratie. Dan krijgen ze de mogelijkheid te stemmen voor leden van een kiescollege dat bestaat uit Nederlanders in het buitenland. Dat college stemt vervolgens op Eerste Kamerleden, zoals de Provinciale Staten doen. In tegenstelling tot de Provinciale Staten is de enige taak van het kiescollege het stemmen op de leden van de Eerste Kamer.

Van motie naar Grondwetwijziging

D66-lid dient een motie in.

Leden ondersteunen de motie.

Op D66 Congres wordt de motie besproken.

Er wordt door leden voor de motie gestemd.

Tweede Kamerfractie voegt dit toe in de onderhandelingen voor een regeerakkoord.

Regering of lid/leden Tweede Kamer stelt grondwetwijziging voor.

Stemming Tweede Kamer en Eerste Kamer 50% +1 voor (1ste lezing).

Stemming Tweede Kamer (nieuw) en Eerste Kamer 2/3 de meerderheid voor (2de lezing).

Ondertekening door de Koning en minimaal één bewindspersoon.

Publicatie in het Staatsblad, wijziging treedt direct in werking.

stemverklaring dat ze het nu anders zagen. We hebben hier hard voor gelobbyd, maar uiteindelijk moeten politici wel bereid zijn hun standpunten te herzien en dit publiekelijk uit te dragen. Dat was groots van GroenLinks!"

Typisch D66

"Boris kwam jaren geleden al op voor de belangen van Nederlanders buiten Nederland," zegt Eelco Keij over Eerste Kamerlid Dittrich, die in de vergadering over de grondwetwijziging zegt: "Als je als Nederlander in het buitenland woont, ben je als het ware een ambassadeur van je eigen land op intermenselijk niveau." Eelco: "Sowieso draagt het hele proces onze signatuur. D66'ers als Fleur Gräper, Petra Stienen, Joost Sneller, Gerard Schouw, Sjoerd Sjoerdsma, Maartje Jansen, Arthur van Benthem en de Afdeling Rijk van Nijmegen zijn belangrijke krachten die van tevoren, tijdens en tot voor kort een rol hebben gespeeld. Sommigen al vanaf de begindagen; zij hebben letterlijk zeven jaar lang aan het proces bijgedragen. Ik ben ze erg dankbaar voor hun enthousiasme en steun. Zonder hen was de wetgeving nooit gelukt."

Gekozen lijsttrekker

Keij zit nog wel met een punt dat niet à la de partij is: "Ik ben lijsttrekker, maar de leden hebben niet kunnen stemmen, ook niet op andere kandidaten. Iemand benoemen in plaats van kiezen is niet des D66. Helaas was het zo'n lange tijd onduidelijk of de wet op tijd door de Kamer zou komen, dat alle politieke partijen als een haas aan de gang moesten om iets samen te stellen. Het hele proces was bij iedereen dus noodgedwongen ad hoc. De volgende keer hebben we de tijd om alles op een nette, democratische manier te regelen. Ik wil het dan ook juist goed doen via een lijsttrekkersverkiezing. Gelukkig kan dat vanaf nu!" ■

Dat klinkt behoorlijk recht door zee. Toch zitten er nog haken en ogen aan: "Nederlanders in het buitenland moeten zich opnieuw registreren om aan de verkiezingen mee te kunnen doen. Ook wanneer ze dit al gedaan hebben om te mogen stemmen voor de Tweede Kamer of het Europees Parlement. Dat geeft ontzettend veel verwarring: jaren geleden werd namelijk gezegd dat die registratie eenmalig en permanent zou zijn. We vrezen dat een groep straks niet mag stemmen omdat ze het idee hebben dat ze geregistreerd zijn, maar dat dus niet voor deze nieuwe verkiezing geldt."

af van zeven jaar en komt voor de Eerste Kamer. Op 5 juli 2022 wordt de grondwetwijziging daar aangenomen. In totaal zijn 54 stemmen voor en 21 tegen, de vereiste tweederde meerderheid: "Een overwinning voor de rechten van Nederlanders buiten Nederland!"

Niet iedereen was voor de grondwetwijziging, vertelt Keij. "Het grappigst vond ik de drogreden van de SGP. Aangezien het niet in de wet geregeld was, vonden ze het niet in de wet passen. Nu het wél bij wet geregeld is, past het hopelijk toch", lacht hij. "Ook bijzonder: GroenLinks stemde in de Tweede Kamer tegen en in de Eerste Kamer voor, inclusief een

Door voor- en tegenstand

De motie legt uiteindelijk een weg

Tirza Drent en Caroline Ort staan respectievelijk op plek 7 en 10 op de kieslijst voor het Kiescollege niet-ingezetenen voor de Eerste Kamer. Tirza studeert International Relations aan de Universiteit van Kaapstad en was onder meer afdelingsvoorzitter bij de Jonge Democraten Leiden-Haaglanden. Caroline werkt als landendirecteur voor een Noorse humanitaire hulporganisatie in Oost-Jerusalem en is voorzitter van de D66 Regio Buitenland.

Caroline: Hi Tirza, gefeliciteerd met je 7e plek op de kieslijst voor het kiescollege niet-ingezetenen! Wat was voor jou de reden om je verkiesbaar te stellen? ✓✓

Tirza: Hi Caroline, ook gefeliciteerd met de 10e plek op de kieslijst! Als jonge Nederlander in het buitenland vind ik het belangrijk dat jonge Nederlanders waar dan ook stemmen. Zeker omdat de beslissingen die in de Eerste Kamer worden gemaakt zo veel invloed hebben op onze toekomst. Wat zijn voor jou de belangrijkste thema's voor het kiescollege? ✓✓

Caroline: Vanuit de Regio Buitenland waar ik sinds 2 jaar voor in het bestuur zit, merk ik dat onderwerpen als dubbele nationaliteit en het kunnen behouden van je Nederlandse bankrekening heel belangrijk zijn - zeker voor Nederlanders die al heel lang in het buitenland wonen. Ook het beter toegankelijk maken van consulaire diensten is een heel actueel thema. Hoe is jouw ervaring met stemmen vanuit het buitenland? ✓✓

Tirza: Het online registreren voor verkiezingen is gelukkig erg makkelijk. Vanuit Zuid-Afrika wordt het moeilijk op het moment dat je post moet ontvangen en versturen, dat erg lang of komt ook vaak helemaal niet aan. Gelukkig kan je met deze verkiezing ook het stembiljet inleveren in persoon of bij post bij de ambassade of het consulaat. Om te stemmen heb je wel een briefstembewijs nodig, mocht die niet

in de brievenbus verschijnen dan kan er tot en met 3 maart 2023 een vervangend briefstembewijs op de website van de gemeente Den Haag worden aangevraagd (www.stemmen-vanuitetbuitenland.nl). Met kiezers verspreid over de hele wereld, hoe gaat zo'n campagne te werk? ✓✓

Caroline: We staan met 24 D66 kandidaten op de lijst, en die wonen verspreid over de hele wereld. Iedereen is al sinds begin januari heel hard bezig om zoveel mogelijk mensen te bereiken, in eerste instantie om zich te registreren maar nu ook om op D66 te stemmen! Er wordt heel intensief gebruik gemaakt van social media, van persoonlijke contacten, groepen Nederlanders in het buitenland met onder meer nieuwjaarsborrels, en er hing zelfs een levensgrote banner op het Schumanplein in Brussel om Nederlanders daar op te roepen D66 te stemmen. Via D66 internationaal kan je de campagne volgen en iedereen kan zelf ook nog met ideeën komen. ✓✓

Tirza: Dat klinkt allemaal hartstikke goed! Belangrijk om niet te vergeten dat een stem uiterlijk 15 Maart in Den Haag moet liggen, dus stem op tijd! Heel veel succes! ✓✓

Caroline: Jij ook! Op naar zoveel mogelijk D66 zetels in het kiescollege! ✓✓

“Het is een groot goed dat er een denktank-achtige organisatie binnen een politieke partij is die de onafhankelijkheid waarborgt”

Zes jaar waren **Annet Aris** en **Margot Scheltema** bestuursleden van de **Mr. Hans van Mierlo Stichting (VMS)**, het wetenschappelijk bureau van **D66**. Recentelijk namen ze afscheid. Onder hun hoede kwamen drie directeuren en talloze wetenschappelijk medewerkers voorbij en zagen een bont palet publicaties en activiteiten tot stand komen. Met enige weemoed spreken ze met de redactie van de *Democraat* over hun ervaringen.

tekst **Milan Assis**
foto **Phil Nijhuis**

Eervolle opgave

DUBBELINTERVIEW

Waarom zijn jullie ooit aan deze klus begonnen?

Margot Scheltema: Voor mij was het de perfecte manier om betrokken te raken bij D66 zonder me te verdiepen in dagelijkse partijpolitiek – dat interesseert me toch minder. Ik denk graag na over het hoe en waarom; over het gedachtegoed van een partij. Dat ligt me meer dan flyeren.

Annet Aris: Voor mij geldt hetzelfde. Ik ben altijd meer van de inhoud dan van het politieke spel geweest. In 2006 raakte ik betrokken bij het schrijven van het verkiezingsprogramma. Toen ben ik gevraagd als voorzitter van de redactieraad van *Idee*. Een eervolle opgave, want het is een prachtig blad. Daarna ben ik in het bestuur van de VMS gevraagd. Het is een ontzettend mooie hoek van de partij. Je hebt er de vrijheid om - met alle respect voor mensen die met dagelijkse politiek bezig zijn - principiëler over zaken na te denken.

Hoe hebben jullie je rol vervuld? Hadden jullie ook een inhoudelijke focus?

Margot Scheltema: Het is om te beginnen gewoon bestuurlijk werk. Kijken of de organisatie goed draait. Kijken naar de financiën, naar de programmering, de verantwoording en de bemensing. Dat laatste is het allerbelangrijkst. Wie doet wat, waar? Gaandeweg hebben we ons ook wel opgeworpen als sponsors van bepaalde onderwerpen waar we expertise in of

een specifieke belangstelling voor hadden. Dan verdeelden we de thema's uit het jaarprogramma onder de bestuursleden. We waren vaak nauw betrokken bij een onderzoek, deden mee aan rondetafelgesprekken en lazen mee op versies van publicaties.

Annet Aris: Het bestuur heeft eigenlijk een dubbelrol: klankbord en toezichhouder. Aan de ene kant ondersteun je, maar aan de andere kant daag je de VMS ook uit. Wat wordt het jaarprogramma? Waar gaat de VMS haar tijd aan besteden en waarom precies? Dat waren altijd intensieve discussies. Deels gaat zoiets bottom-up met ideeën van medewerkers, maar het kan ook meer top-down vanuit de vraag: wat zijn de grote maatschappelijke thema's?

Margot Scheltema: Als bestuurslid heb ik me weleens zorgen gemaakt over de manier waarop wetenschappelijke bureaus gefinancierd worden, want de financiering deint mee met het aantal zetels dat een partij krijgt. Als je een enorme klap zou maken naar één of twee zetels, ben je al je geld kwijt. Terwijl je eigenlijk dan juist alle zeilen bij zou moeten zetten om na te denken over de grote vraag: waartoe zijn wij als partij op aarde?

Hoe zien jullie de functie van een wetenschappelijk bureau?

Margot Scheltema: Het is een groot goed dat er een denktank-achtige organisatie binnen een

politieke partij is die de onafhankelijkheid waarborgt. Die in staat is de ogen op de lange termijn gericht te houden. Die echt de diepte in gaat met thematische bijdragen, artikelen, podcasts en bijeenkomsten. Daarmee versterk je het ideologische fundament waar het bestaansrecht van een partij op rust.

Annet Aris: Je ziet dat de output van de VMS varieert van wetenschappelijke artikelen die in een academisch tijdschrift zouden passen, tot publicaties die heel pragmatisch zijn en dicht bij de dagelijkse politiek liggen. Dat is soms lastig. De stichting is soms zoekende over of zij nou meer een wetenschappelijk instituut of een maatschappelijke denktank is. Die vertwijfeling is goed. Het maakt dat we mensen van verschillende pluimage in de stichting hebben. Wel is álles wat de VMS doet stevig wetenschappelijk gefundeerd. Ze werken fact-based en minder met meningen. Welke onderzoeken zijn geweest? Wat is al over deze thema's gezegd? De discipline om deze kwaliteit van onderbouwing vol te houden is ontzettend waardevol.

Heeft de VMS de taak om het gedachtegoed binnen D66 verder te brengen? Of moet zij juist het sociaal-liberalisme in de samenleving breed versterken?

Margot Scheltema: De huidige opvatting is vooral dat eerste. Dat neemt niet weg dat wij altijd tegen elkaar zeggen dat er zoveel goud zit in de artikelen en het andere werk van de VMS. Het is zonde dat het enkel binnen de kring van bekeerden blijft. We moeten er meer mee doen. **Annet Aris:** Deze discussie hebben we eigenlijk altijd gehad. Bij de VMS werken allemaal inhoudelijke, gepassioneerde en gedreven mensen. Als een stuk klaar is, begint men eigenlijk snel weer aan een nieuw stuk. We hebben de afgelopen jaren geprobeerd om nog meer te doen met valorisatie [red. het omzetten van kennis in actie] en communicatie, maar het zit niet diep in het DNA van de stichting. Het zou goed zijn om iets meer naar buiten te treden met de ideeën.

Zijn er thema's waarop jullie vinden dat de VMS een voortrekkersrol moet spelen?

Annet Aris: Ik kan natuurlijk het geijkte rijtje opnoemen: oorlog, polarisatie, klimaat. Maar als je het van een wat hoger niveau bekijkt, zijn er een aantal grote, onderliggende maatschappelijke dilemma's. Ten eerste, we moeten op heel veel vlakken snel en ver transformeren; hoe balanceren we dat met een maatschappelijke

←

Margot Scheltema:

Commissaris bij diverse bedrijven; Raad bij de Ondernemingskamer.

Annet Aris:

Commissaris bij oa ASML en Randstad, bijzonder hoogleraar digitale transformatie, INSEAD.

absorptiecapaciteit die al aan haar grenzen zit? Ten tweede, hoe creëren we weer vertrouwen in de maatschappij en blijven we gelijktijdig waakzaam voor krachten die de democratie ondermijnen? En ten derde, welke rol speelt de markt versus de staat en hoe balanceer je dat goed uit?

Margot Scheltema: Annet verwoordt het mooi. Het mooie van zo'n bureau is dat het consequent naar de lange termijn kijkt en daarmee ook naar de tweede orde-effecten van dit soort ontwikkelingen. Die lange adem heb je nodig om verandering te bewerkstelligen. Daar kom je in de dagelijkse politiek niet aan toe – en dat is logisch.

Annet Aris: Soms zou ik wel willen dat er wat meer actieve dialoog tussen de dagelijkse politiek en de VMS is. Om elkaars perspectieven beter te snappen. Het moeten geen parallelle werelden worden.

Waar kijken jullie het meest positief op terug?

Margot Scheltema: Eén van de leukste dingen was meedoen met sollicitatiegesprekken. Als ik kijk naar de mensen die we gerekruteerd hebben, dan zitten daar zulke enorm interessante, nieuwsgierige en helder denkende jonge mensen bij. Die kunnen wij dan de kans geven om hun hersens te laten kraken op grote thema's. Ik word daar zo blij van.

Annet Aris: Als ik terugkijk, vind ik de ondersteuning die de VMS aan de verkiezingsprogramma's biedt ontzettend belangrijk. En waar we het nog niet over gehad hebben, de VMS is ook hard bezig met het trainen van mensen. Dat is ontzettend belangrijk om het sociaal-liberalisme in het DNA van mensen te krijgen. ■

Zoals in elke vereniging, bloeit ook bij D66 regelmatig iets moois op tussen actieve leden. In dit nummer portretteren we Jim Pedd & Annedebora van Kooij uit Rotterdam.

tekst **Caine Roland** foto **Jeroen Mooijman**

Waar en hoe hebben jullie elkaar ontmoet?

Jim: "We hebben elkaar ongeveer zes jaar geleden leren kennen. Ik was net lid van D66 Rotterdam en het leek me leuk bij de debatclub te gaan. Annedebora zat in de organisatie en was nieuwe leden aan het verwelkomen. Later brachten we behoorlijk wat uren samen door omdat we werkten aan de campagne voor de gemeenteraadsverkiezingen. Het jaar daarna gingen we als eerste date naar de Zesde van Mahler op het Gergiev Festival in Rotterdam. Ondertussen hebben we samen een huis gekocht en misschien komt er binnenkort een hond. We zijn nog steeds politiek betrokken en zitten in dezelfde wijkraad."

Hoe is het om een stel te zijn binnen de wijkraad?

Annedebora: "De wijkraad is bedacht om een betere link te leggen tussen bewoners en het stadhuis. Je probeert actief om mensen in de wijk te betrekken en lobbyt bij het college en de gemeenteraad in de hoop iets geregeld te krijgen. Ook in mijn werk als beleidsmedewerker woningmarkt en huurderparticipatie ben ik hier mee bezig. We vinden het wel leuk dat we de enige tweemansfractie vormen in onze wijkraad. Al bemoeit Jim zich als voorzitter van de wijkraad minder met de inhoudelijke discussies. Dat doe ik juist. De politiek gaat ook wel eens mee naar huis, maar daar genieten we erg van."

Jim: "Het vertrouwen in de politiek is laag: de verkiezingsopkomst in onze wijk was nog geen dertig procent. In onze wijk zie je verschillende uitdagingen samenkomen.

Armoede, veiligheidsproblematiek, weinig groen en toenemende gentrificatie. Omdat we allebei professioneel bezig zijn met participatie, zien we hoe belangrijk het is om mensen goed te betrekken. Het gaat ook om hun toekomst."

Zijn jullie het in de politiek altijd met elkaar eens?

Jim: "Meestal willen we hetzelfde, maar we houden ons met verschillende dingen bezig. Zo vind ik dat cruiseschepen echt weg moeten uit het centrum van Rotterdam en zet ik me in voor de toegankelijkheid van de binnenstad."

Annedebora: "Ik vind vergroening en verduurzaming heel belangrijk. Als hobby zitten we bijvoorbeeld in groenprojecten

en dit jaar willen we een biologische moestuin op ons terras maken. Verder zie ik vanuit mijn werk in huurbeleid energiearmoede en verduurzaming samenkomen. Er zijn mensen die veel te hoge rekeningen hebben, huurhuis met veel achterstallig onderhoud. Bij verduurzamingsbeleid vind ik het ontzettend belangrijk dat iedereen mee kan doen. Ook mensen die niet direct enthousiast mee willen praten over duurzaamheid, of mensen die bij hun huurbaas moeten leuren of ze alsjeblieft dubbel glas kunnen krijgen." ■

OPROEP

Hebben jullie elkaar (ook) leren kennen bij D66? En willen jullie samen geportretteerd worden in de *Democraat*? Stuur een mail met jullie contactgegevens naar: democraat@d66.nl

BURGEMEESTER IN BEELD

Doorstroming in het Beekdal

D66 wil dat mensen hun burgemeester direct kunnen kiezen. Want deze bestuurder is niet alleen verantwoordelijk voor openbare orde en veiligheid, maar geeft zijn of haar gemeente smoel en kleur. Deze aflevering: Jaap Velema.

tekst **Bas Knijf**

“In het hoge noorden, aan de grens met Duitsland, ligt Westerwolde. Partijgenoot Jaap Velema is de eerste burgemeester van deze in 2018 ontstane fusiegemeente. Voor wie niet uit de buurt komt wellicht een onbekende uithoek van ons land, maar met het dorp Ter Apel binnen de gemeentegrenzen allesbehalve doorsnee. Het D66 geluid is hier spaarzaam: onze partij haalde al twee verkiezingen op rij geen zetel in de raad. Desondanks zit Velema goed in zijn rol: “Een burgemeester moet zichzelf minder politiek profileren op heel veel dossiers. Doe je dat niet, dan vervreemd je jezelf al heel snel van partijen in de raad of het college. Mijn keuze voor D66 geeft wel aan wie ik ben, hoe ik de wereld zie. Tegelijkertijd wil je dat iedereen zich in jou herkent.”

Generatie X

Als student was Velema al geïnteresseerd in samenlevingsvraagstukken. Toch belande hij in het bankwezen: “Het was het tweede kabinet Lubbers, de overheid moest kleiner. Niemand zat te wachten op bestuurswetenschappers. Als kind van Generatie X had je grofweg drie keuzes: omscholen tot IT-er, de uitzendbranche of het bankwezen.” Velema werkte 20 jaar als adviseur

en relatiemanager. Dat komt goed van pas: “Als burgemeester doe ik niets anders dan werken aan goede relaties.”

Keuze voor de politiek

Velema's politieke carrière begon in Hoogezand-Sappemeer, waar D66 in 2006 uit de raad verdween. In 2009 pakte de lokale afdeling de draad weer op voor de verkiezingen van 2010. “Ik werd voorzitter van de programmacommissie en had niet de ambitie om hoog op de lijst te staan. Vanuit mijn rol kende ik ons programma uit het hoofd en werd ik toch gevraagd als lijsttrekker.” De partij ging van 0 naar 2 zetels en belande in het college. Velema verliet het bedrijfsleven: “Ik koos voor mijn passie voor openbaar bestuur en samenleving. Bovendien kreeg ik de portefeuille onderwijs en duurzaamheid, waardoor ik voor D66 écht wat kon betekenen.” Velema doorliep geen ‘burgemeestersklasje’: “Ik gaf als wethouder van Veendam een masterclass voor aanstormend talent met Pieter Smit. In de nazit spoorde hij mij aan om te solliciteren op de nieuwe functie van burgemeester van Westerwolde, de streek waar ik vandaan kom.”

Doorgeslagen rationalisatie

Gemeentelijke en landelijke problematiek komen samen in Westerwolde, als de asielopvangcrisis in 2022 een vlucht neemt. Dorpskern Ter Apel huisvest het welbekende COA-aanmeldcentrum, en de penitentiaire inrichting voor ‘vreemdelingen in strafrecht’. Velema zag in 2020 al de voor-tekens en trad naar buiten in diverse media:

Jaap Velema
17.09.1963

1990

Juridische Bestuurswetenschappen (RUG)

1990-2010

adviseur en relatiemanager in het bankwezen bij ING, Rabobank en Van Lanschot

2010-2014

wethouder gemeente Hoogezand-Sappemeer

2014-2018

wethouder gemeente Veendam

2018-heden

Burgemeester Westerwolde

“Als burgemeester doe ik niets anders dan werken aan goede relaties”

“Gemeenten hadden grote achterstanden met het huisvesten van statushouders en ik zag de problemen zich hier opstapelen door het gebrek aan doorstroming. In 2010 had je nog 5 aanmeldcentra. Nu kom je Nederland maar op één plek binnen en dat is Ter Apel, met iedere week rond de duizend nieuwe asielzoekers. Dat maakt het een kwetsbare flessenhals. Doorgeslagen rationalisatie als gevolg van beoogde efficiency.”

Tolerantie

In zijn eigen gemeente bemerkt Velema geen verminderde tolerantie tegenover asielzoekers: “Van oudsher zijn de Oost-Groningse gemeenten knalrood. Het Syrische gezin dat vlucht voor oorlog en geweld, dáár is draagvlak voor. Maar er is een relatief kleine groep jonge mannen die niet komt voor asiel, maar in Europa economisch aan het overleven is. Die geven overlast: stelen een telefoon of betalen niet voor het openbaar

vervoer. Met veel verbaal geweld onttrekken ze zich dan aan het gezag.” Veel gemeenten aarzelen dan ook als zij door het COA worden benaderd. Velema stelt: “Ze zeggen we willen hier geen tweede Ter Apel, maar eigenlijk bedoelen ze deze hele specifieke groep overlastgevers. Je ziet een handelingsverlegenheid bij de instanties om deze groep goed te adresseren. Als burgemeester zit daar mijn drijfveer: draagvlak behouden door aandacht te vragen voor leefbaarheid in mijn dorp en gelijktijdig humane opvang organiseren vanuit een gastvrij Nederland.”

Natuurherstel

Trots is Velema op het herstel van het natuurhistorisch landschap. De Ruiten en Westerwoldse Aa, kenmerkend voor het beekdallandschap, zijn teruggebracht in oorspronkelijke staat. “In de jaren 70 is het oude, mooie landschap generationeel geraakt: de beek kwam te vervallen en er werden rechte kanalen aangelegd. Een aantasting van het landschap en het milieu wat nu in 30 jaar is hersteld. Een uniek stukje natuur in Nederland, zelfs nog onbekend voor veel Groningers. Elke Westerwolder definieert zich met dit gebied en dat zit hem in de bijzonderheid”. Zeker een bezoek waard dus! ■

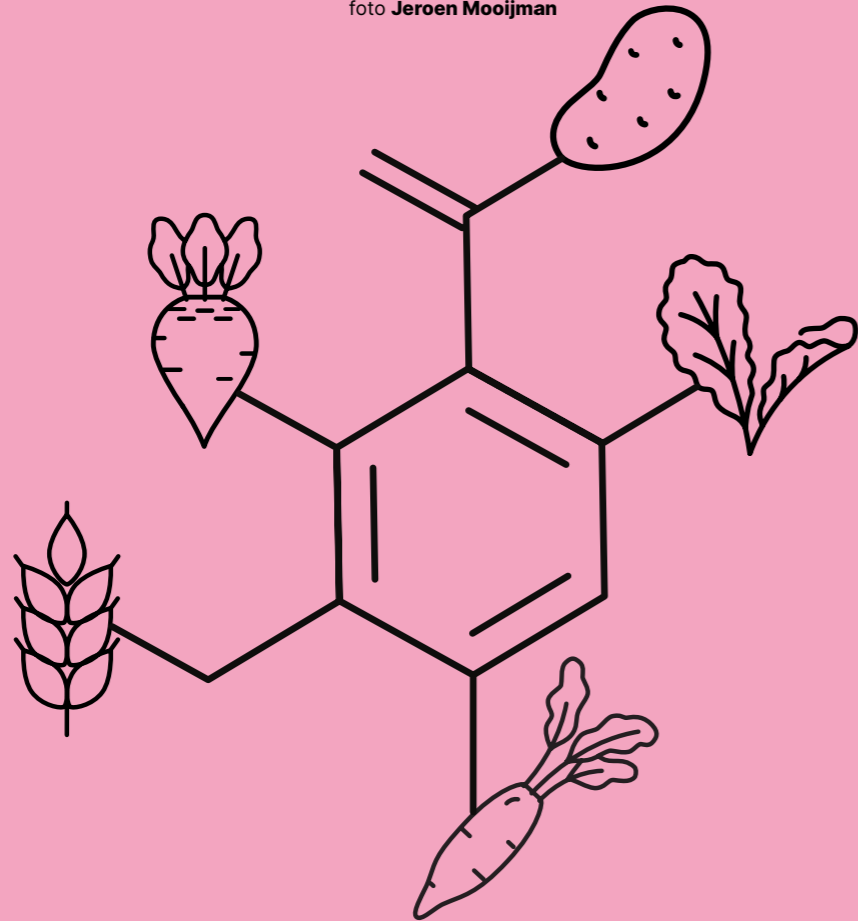
Heb je ambities voor het burgemeestersambt of ben je fractievoorzitter van een gemeente waar binnenkort een burgemeestersvacature ontstaat? De D66 Burgemeesterscommissie denkt graag mee. Neem contact op door te mailen naar burgemeesterscommissie@d66.nl

D66'ER BUITEN DE POLITIEK

Wetenschap van het land

De natuurkunde heeft in Brunssum vaste voet aan de grond gekregen op De Onderste Hof van Wim A'Campo. Strakke berekeningen gaan zij aan zij met de wetten van het land en maakt het boeren op de Limburgse velden een ambacht met twee liefdes.

tekst **Stephan van Heusden**
foto **Jeroen Mooijman**

Door de jarenlange ervaring, het gebruik van actuele natuurkundige kennis en techniek lukt het ieder jaar opnieuw Bintje aardappelen van hoge kwaliteit te telen.

De Limburgse lössgrond

is de perfecte voedingsbodem voor Bintje aardappelen. Deze worden door de familie A'Campo geleverd aan cafetaria's en restaurants in de Euregio Limburg. Wim A'Campo zit vol verhalen over aardappelen, hoe je deze teelt, schraapt, snijdt en bakt tot een heerlijke puntzak mayonaise. Maar Wim's eerste liefde is de natuurkunde. Al vanaf de zandbak wist hij dat hij passie had voor krachten, momenten, drukpunten, moleculen, neutronen en protonen en hij besloot natuurkunde te gaan studeren in Utrecht. In het weekend hielp hij zijn ouders met het sorteren van de aardappelen in Brunssum. Zijn vader was tenslotte al dik in de 70. Eind jaren '70 werd er steeds meer gemechaniseerd en verdween veel personeel richting industrie. Het was een dilemma voor Wim. De boerderij, waardoor de familie op het prachtige landgoed kon blijven wonen of langdurig studeren. Het werd de boerderij, waarbij Wim tot de dag van vandaag gebruik maakt

van de natuurkundige kennis die hij opdeed tijdens zijn studie.

De Onderste Hof

De familie A'Campo boert al sinds 1868 op rijksmonument De Onderste Hof. Wim is van de vierde generatie en hij leidt met zoon Ben het 150 jaar oude bedrijf. Waar veel boeren in de afgelopen decennia kozen voor schaalvergroting, mechanisatie en uitbesteding koos de familie A'Campo juist voor autonomie. Voor een beperkt aantal lokale afnemers die men het gehele jaar van producten voorziet. Ontzorgen noemen ze dat bij A'Campo. Dit gaat zo ver dat ze in de jaren '80 de frites ook gingen snijden en verpakken omdat afnemers dit door verscherpte HACCP-wetgeving niet meer zelf wilden doen. Wim is trots op de friteslijn die hij zelf heeft ontworpen. Hij sprak met wel 200 leveranciers over sensors, elektrotechniek, plc's, gebruik van rvs en rubber. Met hulp van Europese subsidie liet hij een scannerlijn

ontwikkelen waarin aardappelen machinaal worden gezeefd, gescand, geschraapt en gesneden. Gemonitord door camera's en lichtsensoren. Deze techniek is uniek. Waar vind je zo'n apparaat in een rijksmonument dat aardappelen verwerkt met grote precisie. Door de jarenlange ervaring, het gebruik van actuele natuurkundige kennis en techniek lukt het ieder jaar opnieuw Bintje aardappelen van hoge kwaliteit te telen. En in rap tempo te verwerken tot de favoriete frieten van de regio.

Boeren en de politiek

Wim sprak al een keer met Sigrid Kaag bij een bezoek aan Den Haag. Over de polarisatie in de politiek, boerenprotesten, de oorlog in Oekraïne. Hij vraagt zich af of mensen het allemaal nog wel kunnen volgen. De hele discussie over emissie is bijvoorbeeld zo ingewikkeld omdat het helemaal niet mogelijk is om te meten hoeveel uitstoot een boerderij heeft. Dat is van enorm veel facetten afhankelijk.

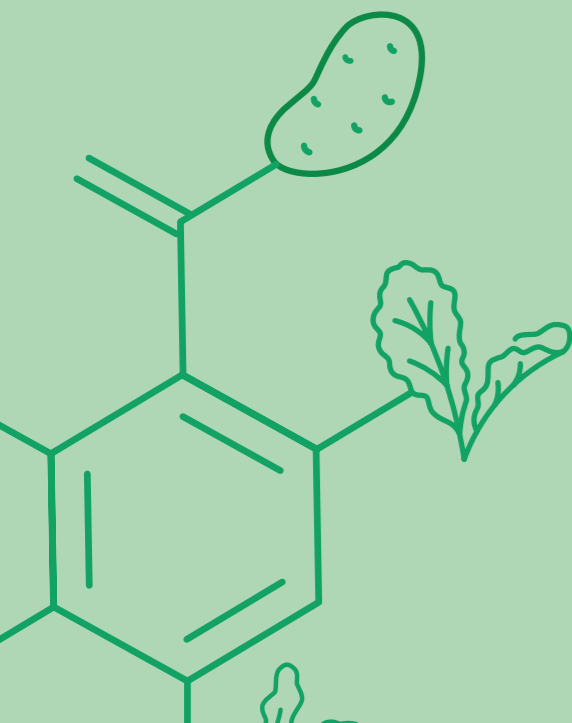
Daarom wordt er gewerkt met emissiecompensatieregelingen die niemand begrijpt en die door bedrijven en overheid worden misbruikt voor het bouwen van huizen of infrastructuur. Dat leidt tot grote frustratie. De uitkoopregel verstoort de marktwerking doordat boeren op een andere plek weer grond kopen tegen hoge prijzen die voor plaatselijke boeren niet te betalen zijn. Hij vindt dat de overheid een taak heeft in het beter uitleggen waarom er klimaatverandering is, waar dit door komt, wat we hier aan moeten doen en dat het een kwestie van lange adem is. Hij stelt: 'De uitstoot van nu hebben we in de afgelopen 50 jaar gecreëerd. Het verminderen van uitstoot mag idealiter niet net zo lang duren. Er is haast bij.'

Zuinig zijn op de boer

Er worden niet alleen maar aardappelen geteeld op de akkers in Brunssum. Er is een gewasrotatie met winter- en zomertarwe, daarna mosterd en bladrammenas. Groenbemesters zorgen voor een goede doorworteling, de opslag van voedingsstoffen en een natuurlijke bevordering van het bodemleven. Daarnaast blijven de akkers het hele jaar groen en bedekt, zo wordt CO2

opgeslagen in de bodem en erosie voorkomen. Wim stelt dat als het in Nederland een week lang tegen de 40 graden is, de oogst verloren gaat. Door klimaatverandering worden de zomers in Nederland warmer en droger. Met vochtsensoren en een eigen weerstation meet hij het vochtgehalte in de bodem van het aardappelveld. Zo weet hij exact hoeveel er berekend moet worden om de aardappelen gezond te houden. Door de juiste wijze van berekening wordt energie bespaard, gaan er geen voedingsstoffen verloren en blijven de wortels van de aardappelen vitaal.

We moeten zuinig zijn op de landbouw stelt A'Campo. In de afgelopen decennia was alles gericht op productie tegen de laagste kosten. Er werd gemechaniseerd om krachten vrij te maken voor de industrie. Welvaart was gekoppeld aan hoe minder mensen in de landbouw hoe beter de welvaart. Nu moeten we de boeren blijven koesteren en voorkomen dat er te weinig opvolging is. A'Campo kijkt met zorg naar de versobering of afschaffing van de Bedrijfsopvolgingsregeling (BOR). Boeren hebben ook een belangrijke opdracht in het aanpakken van klimaatverandering. Door groene chemie van grondstof te voorzien via restafval, door van windenergie via elektrolyse groene waterstof te maken. Daar kan dan weer groene ammoniak van gemaakt worden voor de verduurzaming van de scheepvaart. Daar komt die natuurkunde weer goed van pas. Voor A'Campo is het zonneklaar dat het zo verder moet. ■

Eerbetoon

"Hans van Mierlo is geboren in Breda en woonde samen met zijn ouders, broer en zussen op verschillende plekken in de stad. De Van Mierlo's waren en zijn nauw verbonden met Breda. Hans verdient dan ook een eerbetoon in zijn geboortestad. Hij leverde als taalkunstenaar een belangrijke en bijzondere bijdrage aan de politiek. Prachtig dat een van zijn tijdloze uitspraken is verwerkt in een muurschildering tegenover de plek van zijn ouderlijk huis en de bank 'Van Mierlo en Zoon'. De realisatie van het kunstwerk was een intensief en waardevol proces samen met familieleden en andere dierbaren van Hans. Elke keer als ik langs de schildering loop, denk ik hier met veel genoegen aan terug. En realiseer ik me de uiterst actuele opdracht die we met elkaar hebben."

— HANS TEUNISSEN, INITIATIEFNEMER
EERBETOON, BESTUURDER MIDDELBARE
SCHOOL EN KANDIDAAT-KAMERLID
TWEDE KAMER

DUBBELGESPREK

Democraten in Europa

tekst **Milan Assies**
foto's **Jeroen Mooijman**

Doeke Eisma en Laurens-Jan Brinkhorst komen samen in het huis van Eisma in Den Haag. Aan die tafel zaten ze al vaker, niet zelden met hun partners. Hun vriendschap gaat ver terug, naar de begin-dagen van D66 – de partij waar beiden grote delen van hun carrière doorbrachten. Er rolt een mooi gesprek over tafel. Over vroeger, over democratie, het parlement en het belang van Europa.

Waar begon jullie betrokkenheid bij D66?

Doeke Eisma: In Gelderland. Een studievriend zei: "ik heb een afdeling van D66 opgericht, heb je zin om aan de Statenverkiezingen mee te doen?". Voor ik het wist zat ik erin. Met een formuliertje kon ik aangeven dat ik interesse had om in het parlement te komen. Ik had al vroeg geleerd dat je nooit 'nee' moet zeggen. Zo zat ik binnen een jaar in de Eerste Kamer. In totaal zes jaar, waarvan drie als fractievoorzitter. Dit terwijl we de Eerste Kamer eigenlijk een horreur vonden. Overbodig. Niet direct gekozen, dat is voor D66'ers verschrikkelijk.

Laurens-Jan Brinkhorst: Ik was in '66 lector internationale organisaties en bevriend met Peter Baehr, één van de 'eerste 36'. Hij liet me het Appèl lezen en nodigde me uit om op 14 oktober naar Krasnapolsky te komen, waar gediscussieerd zou worden over of D'66 een partij of een beweging moest worden. Ik vond het laatste. Toen ik om 11 uur aankwam, kwam een man de trap aflopen – Van Mierlo, zo bleek later, – die tegen me zei "kom bij de partij die we net hebben opgericht!". Wat bleek? Het begon niet om 11, maar om 10 uur. En in dat uur was besloten tot oprichting van de partij. Een dilemma. Het was een van die bepalende momenten in het leven. Ik was toch wel erg nieuwsgierig en werd lid. De discussie ging meteen over de hoofdpunten: de gekozen premier, het districtenstelsel, et cetera. Zaken die

zo nodig waren, maar die nog steeds niet zijn gerealiseerd.

Waarom zijn veel van deze 'kroonjuwelen' nooit in de praktijk gebracht?

Laurens-Jan Brinkhorst: Grote partijen wilden geen gekozen premier, kleine partijen geen districtenstelsel. Het is jammer. De situatie van versplintering waar we nu inzitten, stond toen aan het begin. Veel van de huidige partijen willen niet dat het land beter geregeerd wordt, ze willen stemmen krijgen – je kan er geen regering mee vormen. Er is geen ander land met 20 partijen.

Doeke Eisma: Er zijn meerdere één- of tweepersoonsfracties. Hoe willen zij het hele palet van de Nederlandse politiek beslaan?

Europa en het buitenland zijn belangrijke D66-thema's. Als oud-Europarlementariërs moet dat voor jullie ook zo zijn geweest.

Laurens-Jan Brinkhorst: Europa heeft voor mij altijd centraal gestaan. D66 stond op twee. In het kabinet- Den Uyl werd ik staatssecretaris van Europese Zaken en na de val van het vreselijke kabinet Van Agt II Europees ambassadeur in Japan geworden. Daarna ben ik zeven jaar Directeur Generaal Milieu bij de Europese Commissie geweest. Ik had Nederland eigenlijk vaarwelgezegd, maar keerde in 1994 terug omdat ik toch nog iets in de politiek wilde doen. Ik weet nog dat ik in Brasserie Keijzer zat met Hans,

en dat hij er na een kwartier achter kwam dat ik graag naar het Europees Parlement (EP) wilde en niet de Tweede Kamer. Dat kon hij zich niet voorstellen. Ik zei grappend: je moet nooit terug naar de plek van je vroegere misdaden. Daarna ben ik nog vijf jaar Europarlementariër geweest voor mijn latere ministerschappen.

Doeke Eisma: Ik zat in de jaren '70 als Eerste Kamerlid in Europa met een dubbelmandaat en ben daarna, toen er rechtstreekse verkiezingen waren, nog twee keer in het Europees Parlement verkozen. Na onze persoonlijke contacten kregen Laurens-Jan en ik in '95 dus uiteindelijk ook professioneel met elkaar te maken. Het was een leuke tijd. Gijs de Vries was toen onze fractievoorzitter. Die was eerst VVD'er en werd daarna D66'er.

Laurens-Jan Brinkhorst: Net zoals Joris Voorhoeve. Echte liberalen komen uiteindelijk bij D66 terecht.

Hoe ervoeren jullie het contact met de Tweede Kamerfractie destijds?

Doeke Eisma: We hadden nauwe contacten met de TK-fractie. Eén van ons vieren ging regelmatig naar de Haagse fractie om het over Europa te hebben. De sfeer was open, tolerant. We deden echt ons best! Ik had bijvoorbeeld ook Volksgezondheid in mijn portefeuille. Als Els Borst naar de Europese Raad moest, dan ging ik de week van de tevoren met een agenda naar haar toe. Dan vertelde ik wat we in het EP gestemd hadden, zodat ze

daar rekening mee kon houden.

Laurens-Jan Brinkhorst: Terwijl Volksgezondheid eigenlijk door corona pas echt een Europese aangelegenheid is geworden. Als ik het moet samenvatten dan is er altijd een sympathieke onderstroom geweest, maar nooit echt het idee dat als men een thema in de Tweede Kamer op een bepaalde manier oppakte, dat dat dan ook op Europees of internationaal niveau zou helpen. Nu is het anders. Thema's als klimaat, terrorisme-bestrijding en vluchtelingenbeleid zijn échte Europese thema's geworden. Wat de Kamer zegt doet ertoe, maar minder dan in de jaren '90.

Europa is dus een grotere rol gaan spelen omdat Europa een grotere rol is gaan spelen, niet omdat daar politiek actief op is aangestuurd?

Laurens-Jan Brinkhorst: Dat klopt. De Nederlandse fractie heeft daar lange tijd weinig initiatief op getoond. Dat geldt niet voor Sigrid Kaag, ere wie ere toekomt. Die speelt als minister een totaal andere rol dan Hoekstra, die de 'zeven dwergen' bij elkaar organiseerde tegen Italië en Spanje. Kaag heeft Spanje meegenomen in een gezamenlijk project op Europees niveau. Daarom ben ik heel positief over haar. Dit kabinet is ook veel Europeser. In Rutte III zou het volstrekt ondenkbaar zijn om over uitbreiding van de EU te praten. En ook Rutte, die weinig eigen opvattingen heeft, lijkt toch langzaam onder de indruk van wat hij meemaakt. Hij ziet ook dat Europa, ondanks alle tegenslagen, verder komt.

Hoe kijken jullie naar het D66 van vandaag?

Doeke Eisma: Ik wil niet zo zijn van 'vroeger was alles beter', maar ik vind wel dat we in de jaren '70 en '80 ontzettend veel elán hadden. We wilden radicaal zijn. We wilden dit afschaffen, dat afschaffen, de Eerste Kamer, de Staten. Ik heb altijd in organen gezeten waarvan ik vond dat die afgeschaft moest worden. De PS? Een totaal overbodig bestuursstelsel. Waterschappen? Weg ermee. Of voeg ze samen! Als ik dit aan buitenlandse politieke vrienden uitleg, dan zeggen ze: zo'n klein landje? Zoveel provincies, zoveel gemeenten? En dan ook nog landsdelen? En ook nog waterschappen? Dat radicalisme om dat allemaal af te schaffen, dat hebben we niet meer. We zijn salonfähig geworden.

Laurens-Jan Brinkhorst: In het kabinet Den Uyl, waar ik met Jan Pronk en Dries van Agt een van de weinige overblijvers was, zaten we met één minister. We waren groter dan de PPR, toch koos Hans voor één minister en drie staatssecretarissen. In het kabinet tel je pas mee als je ministers hebt. Met twee ben je sterker dan één. Voor mij was dat leuk, ik werd staatssecretaris. Het tekent de benadering van 'we blijven radicale dingen doen, in het kabinet doen we niet echt mee'. Nu kiezen we ervoor een zware partij in het kabinet te zetten. Met nu zes ministers. Daar kies ik toch wel voor. Als je een zware rol wilt spelen, kan je niet alleen op radicale voorstellen varen. Ik zeg niet dat radicalisme slecht is. We zijn alleen ouder geworden. Als D66 er nu niet zou zijn, dan zou het land niet geregeerd kunnen worden. Dat is van groter belang dan radicale voorstellen. ■

Nul twintig 2.0

De nieuwe Amsterdamse coalitie van D66, GroenLinks en PvdA streeft ernaar de stad mooier en groener te maken, gaat de kansenongelijkheid aanpakken en wil zorgen voor meer betaalbare woningen. Voor iedereen. Drie vragen aan D66-wethouder Reinier van Dantzig.

tekst **Jan Vincent Meertens** foto **Gemeente Amsterdam**

1. D66 heeft zich opnieuw goed kunnen profileren in het coalitieakkoord. Wat betekent dat voor jouw portefeuille?

"Amsterdam heeft een enorm progressieve coalitie en is het automatisch een echt D66 akkoord. Ook voor woningbouw en stedelijke ontwikkeling, waar ik verantwoordelijke voor ben. Bouwen aan een socialere en duurzamere stad. In het land, en ook in Amsterdam, hebben we een wooncrisis. Er is dan ook veel aandacht voor het bouwen van wat wij een complete stad noemen. Snel en veel betaalbare woningen bouwen, in groene, vriendelijke buurten met cultuur, sport en spel. Ook buiten de ring van Amsterdam. Afgelopen november sloot Amsterdam een historische deal met het Rijk. Die gaat bijdragen aan nieuwe infrastructuur en woningbouw. In de toekomst gaan er meer en snellere metro's rijden. Ook nieuwbouw wordt dan beter en sneller per OV bereikbaar. We gaan met idealen de politiek in, maar we moeten ze ook realiseren. Woningen waar je straks door de voordeur naar binnen kan lopen en die niet eeuwig op een tekening blijven staan. Zo betaalbaar en duurzaam mogelijk, maar ook realiseerbaar."

2. Kan je voorbeelden geven van de projecten die gerealiseerd worden onder jouw verantwoordelijkheid?

"Er zijn drie grote woonprojecten. Het eerste is een verzameling van zes opgespoten eilanden in de buurt van IJburg. Daar worden 50.000 woningen gerealiseerd. Een relatief simpele gebiedsontwikkeling op vrijliggende grond. In Zuidoost spreken we van een gebiedstransformatie. In nauwe samenwerking met alle partijen die daar eigenaar zijn, maken oude kantoorgebouwen in rap tempo plaats voor 10.000 kleinere, betaalbare stadswoningen. Er ontstaat een groene, gemengde stadswijk waar je plezierig kunt wonen, werken en leuke dingen kunt doen. In de Dichtersbuurt gaat het om wat wij stedelijke ontwikkeling 2.0 noemen. De bewoners daar wonen in verouderde woningen, de bewoning is er niet in balans. Mensen die te groot, of juist te klein wonen. Of geen midden-huur woning kunnen vinden. Er is geen doorstroom. Wij stellen bewoners voor hun woning om te ruilen voor een fijne, duurzame woning, met dezelfde lasten. We verbeteren de balans en voegen heel veel woningen toe. En knappen meteen de buurt op. Duurzaam, en waar mogelijk autoluw met 30 km/u wegen."

3. Wat je nu ziet is dat de mensen met de dikste portemonnee veruit de meeste kansen hebben, hoe lossen jullie dat op?

"Je moet ongeacht je inkomen een gelijke kans hebben op een woning. In de nieuwe stad bouwen we stevig op de middeninkomen woningen. Amsterdam is eigenaar van alle grond, waardoor we duidelijke afspraken kunnen maken over de prijs. Voor de bestaande stad hopen we op prijsregulering. Daar hebben we Den Haag bij nodig. Zonder regulering van Den Haag, is onze invloed te klein." ■

TERUGBLIK

Wat gebeurde er...

50 jaar geleden

Drs. Edwin Nypels uit Rijswijk, directeur van het wetenschappelijk bureau van D'66.

Het was maar een klein berichtje en onopvallend berichtje, dat weinig kranten de moeite waard vonden om te publiceren. "Drs. E. Nypels (39) uit Rijswijk, van februari 1967 tot december vorig jaar Tweede-Kamerlid voor D'66, is benoemd tot directeur van het wetenschappelijk bureau van deze partij. Maar voor D'66 betekende dat berichtje heel wat: de eigenlijke start van een onderdeel van de partij, waarmee Erwin Nypels grootse dingen wil gaan doen. Aanvankelijk leek het er geenzins op, dat de vroegere bedrijfseconoom bij de PTT

"Ik dacht eerst, dat deze functie een doekje voor het bloeden was omdat men medelijden met mij had"

het wetenschappelijk bureau zou gaan leiden. "Ik had er voor honderd procent op gerekend, dat ik mijn Kamerwerk zou kunnen voortzetten."

1973

Democraat maart 1973 ↑
6e jaargang no. 2

25 jaar geleden

Something Els Uitdagingen voor de volgende eeuw

Milieu en groei

Els Borst: "Ik heb mij, als lid van het kabinet, natuurlijk met meer zaken beziggehouden dan de zorg, bijvoorbeeld met wat misschien wel de belangrijkste opgave is voor de politiek van de volgende eeuw: het combineren van economische vooruitgang en een goede zorg voor het milieu. Je kunt niet volhouden dat we economische vooruitgang maar

moeten opgeven als er nog 1 miljoen mensen langs de kant staan. Mensen die aan het werk willen en dat alleen maar kunnen dankzij die economische groei. Maar je mag aan de andere kant het milieu niet verwaarlozen. Milieuschade is onherroepelijk, daarmee beschadigen we niet alleen onze eigen leefomgeving maar ook die van toekomstige generaties." ■

← Democraat nr.3 - 1998

Geven om en aan D66

tekst **Desy Berndsen**

Voor ongeveer een derde is onze vereniging afhankelijk van contributies, subsidies en overige inkomsten. Veel inkomsten zijn onregelmatig en veranderlijk. Stabiliteit is belangrijk. Schenken, doneren en nalaten aan D66 betekent dat je toekomst biedt aan een bruisende politieke vereniging op de langere termijn. Je draagt bij aan de opleiding van politiek talent en sterke campagnes.

SCHENKEN

Jouw steun geeft D66 zekerheid

Als je het belangrijk vindt om D66 te helpen met het creëren van een stabiele financiële situatie, dan is schenken de beste optie. Via een schenkingsovereenkomst zorg je ervoor dat je D66 voor meerdere jaren steunt. Het voordeel is dat je meer kunt schenken aan D66 zonder dat het je meer kost. Deze overeenkomst houdt in dat je elk jaar, gedurende een periode van minimaal vijf jaar, een vast bedrag doneert aan D66. Daar heeft de Belastingdienst een financieel gunstige regeling voor en wordt dit beschouwd als periodieke gift en is volledig fiscaal aftrekbaar. Een echte win-win situatie voor zowel D66 als voor jou.

Bezoek d66.nl/schenken als je gebruik wilt maken van de periodieke schenkingsovereenkomst.

DONEREN

Jouw steun geeft D66 mogelijkheden

Donaties en giften vormen een belangrijke externe bron van inkomsten voor D66. Particulieren of organisaties kunnen geld schenken of doneren aan onze partij. Denk bijvoorbeeld aan belangengroepen of bedrijven die de partij financieel willen steunen vanwege een bepaald beleidsstandpunt waar ze zich in kunnen vinden. Daarnaast kunnen leden en niet-leden een incidentele donatie doen aan D66. Als er

een grote campagne voor de verkiezingen op touw moet worden gezet of een fondsenwervingsactie wordt georganiseerd. D66 financieel steunen is een laagdrempelige manier om ervoor te zorgen dat we steeds goed zichtbaar zijn en ons gedachtengoed kunnen blijven uitdragen. *Jouw donatie kan echt het verschil maken dus bezoek d66.nl/doneren en steun ons.*

NALATEN

Jouw steun geeft D66 toekomst

Je bent al jaren lid van een partij die zich hard maakt voor de toekomst. Juist aan het einde van je leven is dit relevanter dan ooit. Want wat laat je achter? En wat geef je door? Wanneer je cultuur, milieu en het gedachtengoed van D66 belangrijk vindt, kun je hieraan bijdragen met een nalatenschap: een mooie manier om nog een keer te kiezen voor de toekomst. Als je de toekomstige generatie ook een D66 gunt dat het verschil kan maken en je zelf wilt bepalen wat er met je nalatenschap gebeurt, is het raadzaam om een testament op te stellen. Doet je dat niet dan bepaalt de wet wie je nalatenschap erft. Als je iets wil nalaten aan een politieke partij kan dat door het opmaken van een testament bij een notaris.

Meer weten? Bezoek d66.nl/nalaten. *Je kunt hier ook je gegevens achterlaten, dan bellen we je terug.* ■

LEDENINFORMATIE

MijnD66: Ledenportaal

Een adreswijziging doorgeven? Aan- of afmelden voor een nieuwsbrief of thema-afdeling? Ga naar MijnD66.nl en beheer je eigen gegevens en voorkeuren. Is jouw emailadres (tevens je gebruikersnaam) gewijzigd? Stuur een mail naar: ledenadministratie@d66.nl

meedoen | meedenken

Met onze campagnes, bij jouw lokale afdeling of in een landelijke thema-afdeling of interessegroep: d66.nl/meedoen

D66 Internationaal

Meer weten over ons internationale netwerk? Kijk op: internationaal.d66.nl Mede-D66'ers in het buitenland vind je via: buitenland.d66.nl

Mr. Hans van Mierlo Stichting

De Van Mierlo Stichting (VMS) is het onafhankelijke wetenschappelijk bureau van D66. Meer informatie over haar activiteiten, onderzoeken en publicaties (zoals tijdschrift *Idee*): vanmierlostichting.d66.nl

politiek inhoudelijke vragen (Tweede Kamerfractie D66)

WhatsApp: 06 11 91 25 48
Mail: kamervraag@d66.nl

Han Polman (1963) was eerder burgemeester in Noordwijkerhout en Bergen op Zoom, maar sinds 2013 in Zeeland woonachtig, waar hij commissaris van de Koning is.

Commissaris van de Koning, hoe word je dat?

“Mijn vader was bloemist. Ik was de eerste opvolger om de bloemenzaak over te nemen, maar mijn ouders zeiden: ga maar eens eerst studeren als dat kan. Toen liep ik stage op het ministerie van Binnenlandse Zaken. Dat vond ik zo leuk dat ik die avond mijn vader belde en zei: hier gaat mijn interesse naar uit. Als hij toen had gezegd ‘je zou toch de zaak overnemen?’ Dan was ik nu in de bloemenhandel terecht gekomen. Dat was ook leuk geweest.”

Je komt oorspronkelijk uit Overijssel – Twente – en was burgemeester in Zuid-Holland en Brabant, wat maakt Zeeland zo leuk?

“Zeeland is een provincie waar je nabij kunt besturen. Als er een onderwerp aan de orde is dan weet ik waar het is en wie er mee bezig is. Dat is zo ontzettend mooi, waarbij het besturen ook heel dankbaar is. Het bijzondere van deze tijd is dat de grote mondiale vragen ook herkenbare lokale uitdagingen zijn. We hebben steeds meer overeenkomsten met de wereldagenda en dat wat ons raakt. Elk van die uitdagingen kunnen niet door één overheid, gemeente of provincie worden opgelost. Je zult krachten moeten bundelen en heel goed moeten definiëren wat jouw bijdrage is.”

Wat is daarvoor nodig?

“Verschillende politieke opvattingen moeten goed voor het voetlicht komen. Je moet gezamenlijk tot resultaat komen. We zijn in de politiek verleerd om eerst samen een diagnose te stellen voordat je je mening geeft. Verdiep je er eerst in en ga daarover al samen met elkaar om tafel. Die samenwerkingscultuur is er in Zeeland en ik hoop dat ik die kan voortzetten, maar ik gun het elke provincie en gemeente. En ik gun dat de Rijksoverheid ook.”

Is die samenwerkingsgeest meer vanzelfsprekend in de provincie?

“Het voordeel van zo een regioprovincie als Zeeland is dat je elkaar echt in de ogen kan kijken. Of het nou mensen uit de industrie zijn, uit de agrarische sector, uit de visserij of toerisme. Drink een kop koffie met een goede Zeeuwse bolus erbij en heb dan het goede gesprek.” ■